

Український ВІСНИК

Орган Українського Національного Об'єднання
Двотижневик на правах рукопису

Ч. 3 (127)

Берлін, 27. лютого 1944

Рік вид. IX

UKRAINSKYJ WISNYK
UKRAINISCHER BOTE

Organ der «Ukrainischen Nationalen Vereinigung (UNO) e. V. Erscheint einmal in 2 Wochen als Privatdruck. Mitteilungsblatt für die Mitglieder der UNO. Geschäftsstelle der Ukrainischen Nationalen Vereinigung, Verlag und Schriftleitung des «Ukrainischen Boten»: Berlin SW 68, Kochstr. 59/II. Fernsprecher: 17 29 05. Verantwortlich für den Inhalt: Tymisch Omeltschenko, Oberstlt. a. D., Kiel, Klinke 16.

Редактор Колегія під керівництвом
Володимира Маруняка.

Відповідальний Редактор: іполк. Т. Омельченко.

Zahlkarte: Ukrainianische Nationale Vereinigung e. V.,
Berlin, Konto-Nr. 5814.

Т. ШЕВЧЕНКО

1814 — 1861

У стотридцяту річницю

(1814 — 1944)

У темну і жахливу ніч міколаївської реакції вийшов на шлях тяжкої боротьби проти кріпацтва й царизму, проти соціального та національного поневолення за визволення — геній українського народу Тарас Шевченко. Все своє життя він «карався, мучився, але не каявся» і співав гнівні та глибоко-людяні пісні, що на тільки пережили його темну епоху його ворогів, але що звучать могутче і сьогодні, і на вікі-вічні яснини зорями світитимуть українському народові і цілому людству.

Час перед появою Шевченка був надзвичайно небезпечним. Переяславське порозуміння з Москвою докотилося до останнього краю. Гетьманщина та Січ не стало сліду. Політично ми не існували.

У такий час явився Тарас, дитина кріпацької хати, про яку його батько відчув, що з цього віде «або ніщо, або щось дуже велике». І ця дилема стала питанням не тільки Тараса Шевченка як особи, але вона стала — навіть у свідомості Поета — проблемою цілії нації. Шевченко кинув своє чарівне слово і себе цілого, все своє життя на віттар Нациї.

Поезії Т. Шевченка стали джерелом визвольних ідей, стали ідейним заповітом генія-Поета в національних змаганнях. Шевченко зумів надати найвищої поетичної вартості творам, що трактують теми політичного змісту в яскравих, ясномовних, виразних образах.

Шевченко — перш за все проповідник національного чину, аж до найбільшої саможертви для Батьківщини.

— «Я так її, я так люблю, мою убогу Україну... За неї душу погублю!»

Основне тло, з якого поветає весь громадянський світогляд Поета — це глибоке патріотичне чуття. Більшість його творів пересякнута любов'ю до України, до її природи, до всього національного побуту; пересякнута болем за її трагічну долю, безоглядною відданістю її інтересам.

МАЛАНЮК ЕВГЕН:

ТРИ ЛІТА

(1843—1845)

По чотирнадцятьох літах розлуки з батьківщиною здійснюються віддавна наболіла мрія Шевченка, і весни 1843 року він, уже славновісний автор «Кобзаря» й «Гайдамаків», зустрічав «на нашій на своїй землі».

Рів ясна, що побачив він не зовсім ту саму «прекрасну й безтаданну» Україну, що вважалася йому з далекої майстерні Бrolova. Це була дійність без жадного серпантину не те, що «байронічного туману», а й без тієї неминучої розплівчастості, що ідеалізаторами «спричиняють», що їх натурально спричиняють.

Задивлений у спілучий міт **своєї** України — без чого не був би поетом — він, однаке, ніколи не втрачав відчуття української дійсності. В умінні утримувати рівновагу між мітом та дійсністю крилася і таємниця його драматична, хоч зовсім не така катасрофальна, як цього б хотілось творцям і прихильникам теорії про

розочарування в національній романтиці та про «класове прозріння» поета.

Завжди по-селянському тверезий, він залих іллюзії не мав ніколи, надто ж тепер, бувши людиною вільною, освіченою і свідомою історичної трагедії України.

I.

Шевченко ніколи не був які «очаровані», але «спільні».

Задивлений у спілучий міт **своєї** України — без чого не був би поетом — він, однаке, ніколи не втрачав відчуття української дійсності. В умінні утримувати рівновагу між мітом та дійсністю крилася і таємниця його творчості, таємниця його романтизму.

От чому трагічного «зударення» міту з дійсністю в році 1843-му не сталося. Ще в Петербурзі в лютому цього року писав від імені Я. Кухаренка: «...на Україну я не надіюсь, там — чорт ма людей... Я в марті місяці іду за граніцю, а в Малоросію (sic!) не пойду, цур її, бо там, окрім плачу, нічого не почую». Подібну оцінку української дійсності читаємо теж і в листі до того самого адресата з листопада року 1844, себто по першім повороті поета

гильних Гребінчиних «если би» та «тогда би», яко все ж таки «благоденствено» в останніх її висловках, історіософії.

Він міг би той історичний і геополітичний фатум України проясти враз з її «малоросійською» дійсністю, міг би «відцуратися» тієї «Малоросії» зовсім, міг би виїхати закордон, щоб і там творити Україну-міт... Але подіється з тою дійсністю, заспокоїти себе найбільш навіть «раціонально»

лучити й оживити спарадіковані елементи нації, вдихнути **історичне** життя в замерлій національний організм. Завдання з «раціонального» погляду — абсурдальне. «Москалі зовуть мене ентузіастом, сиріч дурнем... Нехай я буду і мужній поет, аби тільки поет, то мені більше нічого і не треба... Більш-менш так само, вже ніби задалегідь предбачаючи прикрі для поета наслідки його намагань, думали і шляхтич — історик М. Маркевич («...а як чорт підлітє тебе гетьманувати та на старшина тукат з мазепинською булавою, тоді, Тарас, не плач: московською дужою рукою... поб'ють що її плакать не дадуть...»), і свій поета Варфоломей («буває, що за правду припинять за девяตими воротами гавкнути...»).

«Аби тільки бути поетом», «нехай і мужніким», це в тодішній Україні — живим національно, і він зможе відшукати й показати дорогу «рабам незрячим, гречкосіям». Він зможе й мусить знайти історичний вихід із шляхетської мертвоти та спілі «гайдамацької» безвіходності з чорної дійсності, що в ній «Україна на вікі, навіки заснула».

...Хто ватажком
Піде перед вами,
Хто проведе? Лихо, діти,
Лихо мені з вами!..
...Піду синів випровожкати
В далеку дорогу.
Нехай ідуть, — може, найдутъ
Козака старого».

(«Гайдамаки»).

Отже, перше завдання поетове — зв'язати розірвані в «малоросійській» дійсності **доби** української історії. Цієї відповідальності своєї свідомій був не тільки сам поет. З неї завдали собі справу і побратим Кудаш («пам, що взялися проти рати очі землякам!...»), і такий земляк, як професор московського університету О. Водяний («напишемо дещо тому взятому петербурзцю, як його дразнили — Кобзарю, чи проводирию усіх нас» — 9. VII. 1844).

Так соціально-кріпацька, сказана б, «класова» свідомість Шевченка, зумовлена його походженням, переісточується, в міру духового його зросту, в свідомість вищої і ширшу, в свідомість **національно-державну**. Ця свідомість врешті знаходить напрочуд просту і в тій простоті та всенародності своїй геніальну формулу:

«В своїй хаті — своя правда,

І сила, і воля».

Найіскравіший період цього процесу, що його початки вже відчущалися раніше («Іван Підкова», «До Основ'яненка»), цілком виразно припадає в житті Шевченка саме з 1843—45 роках, це більш-менш так само, вже від самого поета з власноручним офортом 1860 р.

Арх. «УВ»

Автопортрет Т. Шевченка з р. 1844. (за власноручним офортом 1860 р.)

з України: «Був я угорік па Україні... скрізь був і все плакав, сплюндували нашу Україну...»

Щодо знання й відчування тієї дійсності в цілому історичному її обсязі, то «кмужика» Шевченко не мав собі рівних навіть серед найвищої інтелігенції тодішньої України. Це знання і це відчування було в Шевченка, перш за все, чинне, динамічне.

Шевченко з того, повнокровною, суцільною вдачею не міг сприймати ні безладно - мертві «полей сладкого песпопенія», ні меланхолійно - замо-

діологією чи історіосфією, хоча б воно на найвлічіше ту дійсність виправдовувала і обґрутовувала, — він не міг. Не вмів.

Цілком свідомий страшно віддалі між «своєю» Україною і реальною «Малоросією», він з усім нахиленням поета, з усім запалом своєї вогненної натури намагається **заповнити** ту історичну і соціальну порожнечу, що почуває на батьківщині. Він намагається оживити гоголівські мертві душі української шляхти і розкрити очі ошуканий кріпацькій масі, себто спо-

у звільненого чужими людьми юнака — ілюзії.

Дещо юнак той здоровим розумом своїм заважи твердо зізнав. «Переписав свою «Сліпую» та й плачу над нею: який мене чорт спікав і за який гріх, що я оце сповідаюся **кацапам** **честивим кацапським словом**» (підкр. Шевченка). Дещо тривожно відчував:

«...де прадла, що окрім Бога і чорта в душі наїшіть єще що щось таке, таке страшне, що холод іде по серцеві, як хоч трошки його розкиреш». І що: «мене тут і земляки, і не-земляки зовуть дурнем... але що я маю робити? Хіба ж я винен, що я уродився **не кацапом** (підкр. Ш.-ка) або не французом? Але він ще немов би вагається в головному: «Що нам робить, отамане-братьє! прасть проти рожня чи за- скочатися заживо в землю».

Ще забагато було перечуленості, зрештою природної у «сирот на чужині». Мінорний мотив цієї перечуленості проходить мало не через усес «Кобзаря» 1840 року, залишаючи, напр., на «Катерині» яскраву печать романтичного сентименталізму.

Та їй посланіє до Основ'яненка, по-мимо знаної інвективи («Смійся, любий враже...»), закінчується меланхолійно - безнадійно. Праця в Академії, майстерні Брюлова, зірка театру, ресторани чи літературний салон Гребінки, листування й самота — це коло його петербурзького життя.

Візьд на батьківщину коло це розриває, розширює його, а зустріч з українською дійсністю розв'язує усіянина і хутко кристалізує віддавна наболілі й уже готові до сформулювання думки та ідеї.

У сентиментичній поезії, що творить ліричний вступ (а подекуди й підсумок) до циклу «Трьох літ» і носить той самий заголовок, Шевченко з боям стверджує:

«Невеликі три літа
Марно пролетіли
А багато в моїй хаті
Лиха наростили...
Висушили чадом, димом
Тії добри слози,
Що лилися з Катрусею
В московській дорозі».

Згадує даліше про інші теми своїх ранніх творів і, ніби перевертаючи нову сторінку свого життя й творчости стверджує:

«**І я прорізвати**
став потроху...
Кругом мене, де не гляну,
Не люди, а змії...
І засохли мої слози,
Сльози **молодії**.
І тепер я розбіtes
Серце **ядом** гою,
І не плачу, я не співаю,
А вині **сорою**.

Так Шевченко сам одзначив свій перехід од «кобзарської» молодості до суворої мужності, до гіркого досвіду зрілого віку. Характеристичне, що крізь гірку супокійність тих віршів та іронію кінцевих рядків («благоденстві, указом новеньким повите») бренить ніби передчуття катастрофи 1847. р. Цілій же цикл «Три літа» зовсім не випадково замикається «Заповітом».

Образ «не люди, а змії», беручи під увагу Шевченкову термінологію («будьте люди» і людина, як «образ Божий»), звичайно, в першу чергу треба віднести до «земляків» типу отого Гнучкошинко-ва, увічненого в передмовах до «Гайдамаків» та дру-

го, незвиданого «Кобзаря», — «земляків», що їх Шевченко надто добре пізнав у Петербурзі. Але здається, що образ цей, в своєму часі, міг обійтися і не самих земляків.

Згадати хоча б, як петербурзька критика зустріла «Кобзаря».

Занадто гордий і національно-живий був Шевченко, щоб дуже перейматися «однодушним глумом» і шовиністичним сичанням «ліберальної» російської преси. Але рецензії такого предтечі сучасних ідеологів ССРР, як славнозвісний «западник» і «лівий» Бєлінський, що пюхом доброго критика і переконаного імперіаліста відразу оцінів шевченківську небезпеку для Росії, не могли не зробити на душу Шевченка певного враження і не дали поетові цінної науки про «ліберальну Росію». Ця наука підтвердила Шевченкові те, що він національною інтуїцією давно відчував, і стала йому в пригоді при оформленні його світогляду, що такий закінчений вираз змішив у циклі «Трьох літ».

Відношення поета до Росії, як державної конструкції, та москалів, як господарів її, визначалося вже на завжді, і жадних «ліберальних» чи «класиков» ілюзій щодо «спільного» (з росіянами) фронту» боротьби з «паратом», Шевченко, якщо й мав їх зможливі, до 1840 року вже не мав. «Парат» був лише найскривішим образом-символом Росії-Імперії, особливою Росії Миколи I, цієї «живої піраміди злочинів», що спирається на «шостиці тисячах органічних машин з багнетами» (Герцен), країни, де «можна рухатися й дихати не інакше, як тільки з царського дозволу або наказу» (Костянтин). Геніальній поет, прозірівач крізь міколаївський режим **вічну** істоту кожної Росії, пророче ствердив, що його «дума-пісня»

«Упаде колись на землю
І притчею стане
Розчинятелям народів
Грядущим тиранам».

Отож у «Сні» й «Кавказі», як ніхто перед ним і після нього, розкривав поет механізм імперії і дає геніальну аналізу **психології** російського імперіалізму: «нам тільки сакля очі коле: чого вона стоїть у вас, не нама дана?»

Росію треба було «громадою», «одностайній і односередній» валити **пісу**, разом із символом («царем»), а не лише сам символ, як це тепер в великою витратою енергії, часу й паперу старається інавгузати Шевченкові совітські дослідники. Звідси — проклами в «Чигирині» й «Розрітій могилі» Богданові і рерабілітація Мазепи. Тільки на тлі доби, коли і чужі, і свої всіляко вихвалили Богдана за «вогсоєднення», а з Мазепи робили «злодія», — можна оцінити тепер всю революційність ідеологічного кроку поета, всю далекозорість його історіософічних поглядів.

ІІІ.
Схаменіться! будьте люди,
Бо лихом вам буде...
...Настане суд...
(Посланіє...)

Крім ідеологічного прозиріння ко- нечним було «стати людьми», внутрішнім моральним подвигом стопити «людей» в «громаду», осигнути в умовах реальної України «одностайність і односередність» чи, вживаючи ще більш характеристичного й глибокого виразу Шевченка, — «**вміти панувати**» (Іван Підкова).

Шевченко й княжна Репніна

(Епізод із першої подорожі Шевченка на Україну)

...В тім самім 1843 р., коли Шевченко поробив знайомості з усіками мочемордами [туртом Віктора Закревського — Ред.] залишавшися він і з родиною князів Репніних. Як оповідає вже в час своєї старості княжна Варвара Репніна, Шевченко від першого разу зробив її князів Репніних дуже симпатичне враження. Він держав себе скромно, просто, але з великою гідністю; в нім не було ні змагання чванитися своїм поетичним покликанням, ні бажання підіграватися під загальний тон. Зразу він був дещо здерганий, але простота й сердечність, що панували в гостиннім домі князів Репніних, вплинули на нього користно: його зміщення промінуло, навпаки, відчуваючи що його оточують добри люди, котрі симпатизують їзним, він очевидно осмілився, завів оживлену розмову й трохи не того самого дня почав співати українські пісні, сяк-тако акомпануючи собі на фортепіано. А відомо, що Шевченко по-мистецьки співав українські пісні і що його спів викликає глибоке враження. Згадуючи про спів Шевченка, княжна на Репніна говорила, що цей спів здивував її своєю глибокою щирістю, що м'ягкий, пронизаний сумом голос Шевченка ноневірі переймав наскрізь душу.

Перший раз приїхав Шевченко до Яготина за понуковою дідича-менешата Грицька Тарновського, що замовив у Шевченка копію з портрета князя Репніна, а привіз Шевченка до Яготина приятель Репніних, дідич О. Капніст, що в цьому тоді наш поет

Який же «людський матеріал» побачив Поет на батьківщині?

Відповіль на це знаходимо перевісім в деяких фрагментах **Послання** — центральнім твором **Трьох літ**, в величі важливім послані **Гоголю**, в цілім ряді поем з соціально-побутовими описами, врешті в писаних пізіше на засланні артистично-хідних прозових творах. Але найліпшу й найконкретнішу відповіль на це запитання даст нам творчість і **особистість** трагічного сучасника Шевченка — Гоголя.

Вже в новелах **Миргороду**, в знижені і душішіх іх світі, в здеградованіх і зредукованих до напів-тваринного стану постах «недолюбків», в іх поз-життєвим істиновані — дас Гоголь готесково яскравий і в цілій своїй фантастичності реальні образи суспільно-національного стану України початку XIX ст. На тлі соняшно-богатої країни, серед руїн бурхливого минулого западають в смертельний сон мастик її хуторів реліктів козацької й гетьманської еліти. **Енеїда** Котляревського — це останній пізний двіт-тєї української шляхтичини, що вже сама себе пародіює та травестує. В своєму розкладі вона розпадається на дві частини: одну втігав Петербург — «атечество» Розумовських, Безбородків і Троцінських; друга — підпадає, потрохи розчиняється в за-крайнічій регіональній «Малоросії» — «родині» з її Наталками-Поштавками, «наськими» звичаями і піснями, з її буттям, що звужується в побут, який **заховує**, однаке невідразні, хоч і досить міністремпідіїстичні історично-культурного життя. З поетом відповіль на це запитання даст нам поетика **Мертвих Душ**.

Цитарна типша історії залягає над поконаною країною. Якщо що типша індії розтинає шум, то це або музика балю в маєтку, або пекучий плач кріпакьої біди, або п'яній галас бенкетів, де національно-скалічені й морально-скарловаті «славних праділів великих правнуків/поганів» роблять те, що можуть — ідя, п'ють і бавляться, «перебранням дівчаток». «І досі нулино, як згадаю...» писатиме Поет на засланні про клясичний тип такого «презвального патріота». Звичайно, трапляються віймки. Іноді на тих бенкетах п'яне натхнення щось збулькує і «мочеморда» підносить тоаст «За українську республіку!...» Але хміль зникає і необережного гірко прорвється слідство і будигарня.

Так — «нагорі». На долі — при-дущені тягarem напів-мертвої шляхти і остаточно затиснуте об'єнками кріпактва — многомільйонове селянство. Воно живе чим далі, тим більш «самовистарчальним» своїм життям. Про його минуле співають йому кобзарі (живе, але **нечряче** сумління нації) і підтримують в ньому, в часі, коли на нього переходить **історична** відповідальність за націю, — тягість історичної пам'яті. Твердо заклеровані традиційний побут, міцно вкорінені тисячолітні норми народньої моралі, з'являні з магією пісні — життя й практика, відповіді непрістуїна для зовнішніх чинників — мова, ось зачароване коло, що ним селянство окрієлило себе і борониться перед нечестию силою винародовлення, боронячи

ІІІ.
Схаменіться! будьте люди,
Бо лихом вам буде...
...Настане суд...
(Посланіє...)

ра у французькім оригіналі й російськім перекладі. Познайомившися з Ейнаром в часі свого перебування за кордоном у Женеві, княжна Репніна листувалася з ним, шукуючи в цім листуванні моральної підтримки й розважки пекучих життєвих питань. До цього й зверталася княжна Репніна з сповіддю про велику подію в житті свого серця. Початок знайомості Шевченка з княжною Репніною неначе вихоплений з роману...

Автопортрет 1843. г.
Арх. «УВ»

— «Раз у минулім році, в липні, — писала княжна до Ейнара зрозуміле, вона по-дала короткі життєписні вісти про Шевченка, перенесши його місце уродження до Чигирини, «що грав видну роль в історії України».

РІЗНЕ ПРО Т. ШЕВЧЕНКА

НЕДАВНОЗНАЙДЕНІ АВТОГРАФИ Т. ШЕВЧЕНКА

1. Текст уривку: «**Тихе поле...**» написав Шевченко на берегах аркуша паперу, на якому були написані передклади Шевченкових творів рос. поетом М. Курочкиним: — «Два стихи

*тихе поле ажъ хрокнула
а нюз захудало потриємось
ту ту журульку та ту нелою.
циз міло руську чуго/зесло.*

творення Т. Шевченка в переводі Ник. Курочкина. І. Дума.

Фототипія цього уривку та передкладів творів Т. Шевченка вперше опубліковані в академічному виданні його творів — «Повне зібрання творів Тараса Шевченка Поезії. Том другий (1847—1861). Державне Літературне видавництво в Женеві між паперами А. Ерміньяра (A. Hermingjard), швейцарського історика реформації, близького знайомого М. Репініна.

Фотографічна копія цього листа на 59 рідкях також історія його знайдення зберігається в «Музеї Вільної Боротьби України» в Празі.

«Ти смієшся, а я плачу» — пише в посланні до Гоголя Шевченко. Це — закінчена формула відношення до української дійсності синів одного народу, що перебував найстрашніші з криз, які знає історія.

«...Пр

ЗАГАДКОВИЙ «КОБЗАР» 1844 РОКУ

Цілими епелочами, в простих дерев'яних скринях вивозили з Києва багатівки найцінніші скарби музеїв, архівів, бібліотек. Десь у Уфі, а може й далі памандрували незвичайні цінні та рідкісні збірки «інкунабул», тобто першінок видачі книжок. Помандрували й автографи та рукописні копії творів Шевченка, а серед них великий том у сп'яновій прикрашенні золотом оправі — прекрасно ілюстрований рукописний збірник віршів Поета, датований 1844 роком.

Численні (бо понад 80) старанно, ніби для друку, викочані ілюстрації, орнаментальні початкові літери та вінцівки під заголовком кожного твору підписані відомим художником-ілюстратором Башіловим та його родичем графом Яковом де-Бальменом.

Хоч пізніше, під час аренту і дописів 1847 році, Шевченко намагався заперечити свої близькі звязки з називаними ілюстраторами, відомі рядки «Кавказу», присвячені «Іскренньому моєму Якову де-Бальмену», та самий зміст ілюстрацій свідчить про тилежне: серед останніх досить часті портретні змальовання молодого Шевченка (до речі: незвичайно оригінальні!), наприклад, відома з репродукції постать замріяного поета, оточеного тінями своїх гайдамаків.

Текст збірника свідчить про те що тініші звязки виконавців з автором, а разом з тим робить ще більш загадковим його призначення. На перший погляд, пе на тіні, копія надрукованих уже на той час українських творів та збірок Поета — «Кобзаря» 1840 р., «Гайдамак» 1841 р. і «Гамалії» 1844 р., але копія виконана чомусь латинсько-польськими літерами під загальною назвою «Wirszy T. Szwedzka». Проте, порівнюючи копію (зроблену, можливо, тим же де-Бальменом) з друкованними виданнями, помітимо, що переписувач відповільє цілі рядки і строфі, викреслені в друку царською цензурою. Так відновлено цілій розділ у вірші «До Основ'янки». Так само відновлено сповнені гарячого патріотизму рядки «Тарасової ночі».

Нарешті, поодинокі поправки, відновлення цензурних купюр (наприклад, у «Гайдамаках») і дописки на вільних сторінках рукопису, зроблені самим Шевченком, прямо вказують на безпосередню участю Поета в складанні цього збірника, ніби цілком підготованого до друку.

Які ж завдання ставили собі Поет та його приятелі, переписуючи українські тексти латинськими літерами? Може таким способом вони намагалися формально уникнути обвинувачення в передрукові з боку купця Лисенкова, якому незадовго перед тим Поет мусив продати у «вічну власність» «Кобзар» 1840 р. і «Гайдамаки»? Абож це була спроба обійти цензуру, що ставала дедалі все більш суворою до Поета?

Одне тільки ясно із самого складу рукопису: Поет намагається видати повну збірку своїх творів — підсумок попередньої поетичної діяльності. Таку збірку під назвою «Поезія Т. Шевченка, том I», він проектував надруковувати й після поверту із заслання, в 1858 і 1859 рр. Проте обидві спроби залишили невдачі.

Збірник 1844 р., що так і лишився

в рукописному вигляді, починає довгу, словесну пригоду майданіку: серед інших паперів історика Миколи Костомарова зберігся цей з 1847 р. на довгі роки потрапляє до рук міколяївських жандармів, далі таємно перевозиться в приватних охоронців рукописної спадщини великого Поета. Востаннє вже за багатівків, його ледве вратовано в приватній «колекції» жида Вайблеля. І от влітку 1941 р. почалася остання, можливо, найбезпечніша, мандрівка нашого столітнього юбілята далеко на схід.

М. Г.

ВЕЛИКА І ВІЧНА КНИГА — «КОБЗАР» Т. ШЕВЧЕНКА

Юрій Липа: НОТАТИК. Ноєлі. Том II, ст. 10—13. 1936. «Народний Стяг».

(Уривок).

«Коваль Супрун»... Якось, риочись у чайманчуку студента, він витягнув звідти грубий томик львівського видання «Кобзаря».

— Що це? — запитався цікаво.

Замісць відповіді кооператор прочитав йому вірш звідти.

— Це заборено, — це, писав наш селятин. Тільки великий селянин.

Супрун хвиликнув нічого не говорив, мовби затаїв відхід...

— Дайте мені це, — сказав.

Вхопив в обидві долоні книжку і та вийшов, утік від усіх.

Три дні і Мотя, і Фроса спинались по драбині на горище і ставляли там миски з ією, і щодня забирали їх недоторкнутими. Мотя і Фроса приступали: було чуті тільки, як шестіла суха солома, як хтось проказував слова, як хтось вітхав жалісно і стогнав, як ранений у саме серце...

Студент обудився зляканій: дійсно, зашуміло вторі, хтось біг по горищі, сяяв драбиною напис, і вибіг у ніч, кричучи жалібно й здавлено: — «Ох, Боже ж мій, Боже! Боже ж, мій Боже!»

Студент зрозумів:

— Це Супрун.

І раптом велика голова і пів плеча чорною сильветою залягли світанково-ясне, відчинене вікно. Супрун нерівно дихав в цьому вікні.

Студент сів на ліжку: він чув близько відхід велітеньського тіла селянина.

— Усе знаю, — сказав коваль сухим, горячковим голосом. — От де обман, — додав, дріжучи, — вони пристали нас ці вороги, ці морди покровівлені. От де обман! От де обман! — І відірвався від вікна:

— Обудять її окрадену? — говорив у сініх, — і в оғні її обудять, — повторював входячи до світлиці. Хтож обудить? — спитався з притиском і ступав над студентом.

Сіріло вже і його було видно: високого в білому полотнянику, з затисненими кулаками, страшного. Говорив, проклинав, трася, врещіт вхопив обидві руки інтелігента в свої велики шаршаві долоні:

— Як їх узять? — крикнув.

— Кого?

— Тих ворогів, ті морди покровівлені.

Студент сів, підтягнув під себе, під сорочку ноги, і зітхнув, як інянька перед питаннями дитини.

— Наукою, — сказав, визволив з під простирана рукою і зробив рух мовби відчиняючи двері.

На Шевченкових виданнях яскраво

значенням переломове значення року 1917-го. Отож до революції 1917 Наддніпрянщина дала 159 видань Шевченкових творів у накладі — 1.112.050 прим. Наддніпрянщина — 45 видань (наклад 121.100), закордон — 17 видань (наклад 56.000), разом до революції 1917 року було 221 видань Шевченкових творів у накладі — 1.279.150 примірників. Після революції 1917 року на Наддніпрянщині було видано 189 видань у накладі — 3.365.320 прим., в Наддніпрянщині — 36 видань (наклад — 131.470), закордоном — 30 видань (наклад — 147.500), разом було по революції 1917 року 255 видань Шевченкових творів у накладі — 3.644.290 примірників.

Супрун сів і слухав уважно. Був трохи прибитий тим, що почув.

— А щож, — шепотів ледве чутно, — а щож, будем і читатися. Як треба, — щож — треба... Я можу все, — як треба, — я можу все зробити.

Майже не слухав рівної, докладно оповіді кооператора про науку, — сидів, поклавши долоні на сухі коліна, і повторював потихеньку слово «щож, коли треба».

За кілька днів кооператор виїхав, заставивши «Кобзар» і свою адресу Супрунові.

ТВОРЫ Т. ШЕВЧЕНКА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Твори видатного українського письменника не раз перекладались на німецьку мову. Інтерес до Т. Шевченка в Німеччині почався вже віддавна. Поятко зробив молодий талановитий тирольський поет Йоган Обрист, що учителював на початку 70-х років XIX століття в Чернівцях і познайомився з українським письменством. В 1870 році він видав книжку з докладною біографією Т. Шевченка і з перекладами німецькою мовою кількох його творів («Гамалія», «Іван Пілкова», «Тарасова ніч» тощо). Правда, ця перша спроба була не досить вдаюю. Сам Обрист розумів хиби своєї роботи і вважав своїм завданням захопити істориків літератури до дальших студій над творчістю Т. Шевченка.

1877 року вийшла прекрасна розвідка про Т. Шевченка відомого письменника Карла Францоза. Францоз визнав українського світця національним генієм.

Справою перекладу творів Т. Шевченка на німецьку мову займався також Іван Франко. Його перекладами вийшли збірки Т. Шевченка із перекладами німецькою мовою кількох його творів («Гамалія», «Іван Пілкова», «Тарасова ніч» тощо). Правда, ця перша спроба була не досить вдаюю. Сам Обрист розумів хиби своєї роботи і вважав своїм завданням захопити істориків літератури до дальших студій над творчістю Т. Шевченка.

Найбільше Шевченкові твори появлялися в Києві (115), Львові (61), Чарнігові (4 вид.), Ужгороді (2), Харкові (72), Одесі (17), Полтаві (7), Катеринославі (7), Петербурзі (84), Москві (9), Берліні (1), Відні (4), Ліпцигу (14), Празі (13), Женеві (6), відомі та закордоном.

Найбільше Шевченкові твори появлялися в Києві (115), Львові (61), Чарнігові (4 вид.), Ужгороді (2), Харкові (72), Одесі (17), Полтаві (7), Катеринославі (7), Петербурзі (84), Москві (9), Берліні (1), Відні (4), Ліпцигу (14), Празі (13), Женеві (6), відомі та закордоном.

Може ще дивніше те, що сотні образів та рисунків Поета, порозсипувши по світі його життя, таки зберігалися, дарма що думки про їх вартість зовсім тому не спирали, щоб їх зберігати як дорогоцінність. У неодній випадкові тут допомогла Шевченкові — малярева слава Шевченка-поета, з життя якого ставали цінними зберігалися.

М. Р.

ШЕВЧЕНКО ТА ЙОГО РІДНЯ

Ми знаємо, що Шевченко був кріпаком і лише щастлива доля — величезний талант художника, слова і пензля — допомогла йому визволитись з неволі. Але в Шевченка була велика ріднія, що заставалася ще в кріпактві. І Шевченко ціле життя своє клопотався сам і просив своїх приятелів (напр. Варвару Репінну), щоби вони допомогли йому викупити родину з неволі. Але родина була велика, а знову ж пан Фльорковський багато грошей хотів, коли вілпутив його на волю з землею. А грошей в його не було — після смерті цілу спадщину Шевченка оцінено лише в 115 рублів і 15 копійок — що робити?

Ціле життя своє мучився Шевченко, ім, багато тоді страждання відбилося в його віршах, листах та інших творах — і лише перед самою смертю таке визволення сталося завдяки Товариству Допомоги Письменникам.

Але ж того мало було для Шевченка, що любив увесь український народ, а народ той стояв в панському ярмі... І ось крім його творів, що в невимирюючими свідками його боротьби з ім'ям і неправдою, гадасмо сценку, записану його знайомим, Чернечком, який навідав недужого Поета за пару днів до його смерті... Скорі тільки Чернечко увійшов до Шевченка, то він замісць звичайного приватія запітав:

— «Ну, що... є... є вже?.. С ма-піввест?» — і глянувши у вічі Чернечкові, зрозумів яка має бути відповідь і промовив: — «Так нема?.. Коли ж воно буде...» — і кинувши

впovіні та, що в огляданих божества, — виривається з уст його за по-вірене йому начиння, в котре Творець влив стільки прегарного! Гріх і згіршення стараються похитити начиння й чиста, золота течія на самім краю готова виточитися з його бути проковтненою болотом розпусти... Гаряча сльоза впадає в очі ангела на серце поета — вона його пропалала й обновила: він не погибне! І розяяття окривається білим одягом, як невинність.

«Це — лихій переклад того, що я написала Шевченкові по-російськи; але вам чайже не потрібні міцні стилі, — а мої думки — про них переклад дасть вам поняття. Коли він припівав до обіду, я віддала йому віршів і сказала, що в ній є щось, що я написала; він подякував мені. Увечері, проти всіх сподівань, мама вийшла від кімнати, і я довідуюся від мами, котра вже не покидала своєї кімнати, що на одній весільній вечірці [я вже говорила вам, що під час такій не люблять бавитися, як у нас] Шевченко мав стабільні вчинки більше, ніж треба було. Неначе гострій ніж проколов мое серце. Треба покарати його за це — але як?.. Перед тим я взялася переписати йому вірші; і ось я покористувалася цим і додала там кілька алегоричних рядків, що й хочу вам тут переписати. На одній боці листа написано: — «Небагатьом дала доля літері та сопілку, але ті, котрі мають

історію. Серед роботи в академії Шевченко працює пильно над малюнками для «Живописної України». У квітні 1844. р. були вже готові три естампи, між ними: «Дарі Богданові і українському народові» (в Чигирині 1849), котрим то малюнку Шевченко представив ту хвилину з історії України, «як то по славних побідах Хмельницького — із Царграда, із Варшави і Москви прибули посли з величими дарами єднання Богдана і народ український **уже вольний і сильний**».

В лютому 1844. р. був, отже, Шевченко в Москві, очікувачки, на те, щоб із своїм історичним порадником Бодянським, який до історичних малюнків мав писати історичні розвідки, все докладно обговорити.

На підставі цих певних біографічних фактів можемо набезпечно сказати, що поема «Чигирин» стоять у найтіснішому зв'язку з малюванням «Дарі Богданові і українському народові», та з розмовою Шевченка на цю тему з Бодянським.

На Чигирин Шевченко вже раніше звернув свою увагу. У «Гайдамаках» вкладав він в уста благочинного слова: «Кругом святого Чигирин сторожа стане з того світу, не дасть святого розпинати». Він зізнав і без розмови з Бодянським, що Чигирин був столицею гетьманів України від Хмельницького, аж до Дорошенка, що його гетьмані будували, що там вони панували, і що як би вони встали та подивились тепер на нього, то заплакали б тяжко, бо «не пізнали б козацької слави **убогих рүн**» (Свято в Чигирині). «У славному-преставному місті Чигирині» гетьмані вибирали. Можемо Шевченкові повірити, що Чигирин це здавна «друг його единий», він йому святий. Шевченко прикладав до Чигирина великий надій, що з нього вийде визволення України з московської неволі («над Чигирином мітла простяглась, застогнала гора над Чигирином — Великий Лъх»), і тому не диво, що він «на його руках слози проливає».

Отже ми не помилуємося, коли скажемо, що ця **найкраща хвилина** з історії України, малюванням якої Шевченко саме займається, а з другого боку повний **занепад України**, який бачив на власні очі вже 1843. р., як про це знаємо хочби з листів до Кухаренка... а далі факт, що про його «единого друга», про «святого Чигирин», про його «святу славу», про «славне-преставне місто Чигирин», що «гетьман його будували», де гетьмані панували, «**нікто** слова не промовить...», та що він «спіть повитий жидовою, прославши степи, ліси і всю Україну... — оцей контраст збудив у поетові «думки про кліті», які «рвуться душу запалити, серце розірвати», які нашли бодай участі вираз у поемі «Чигирин».

Які ж це думи?

Це хочемо тут розібрати. Поет свідомий того, що «над землею летять літа», і що наслідком того бувають на землі всяки переміни («Дніпро висихає, розсипається мости...»), та що врешті «все на світі гине». Він це розуміє, це річ природна. Але щоб «свята слава» Чигирина «як пилина линула... в хмарі пропадала» — того так природно виявить собі поет не може. Бо слава — це **етична цінність**, а такі цінності в **етичному** громадянстві повинні зав-

яди бути святі. Він уже і в поемі «До Основ'яненка» сказав: «все гине — слава не поляже!». Таке, як бачимо, переконання Шевченка вже згадана.

Що тільки так поет це розумів, і що він докладно відріжлив природний, фізичний занепад від морального занепаду, бачимо із слів: «а я юродивий на твоїх руках марно сльози трачу... **Заснула Україна**». Якби вона морально не заснула..., то і святі слава Чигирин не линула б як пилина..., в хмарі не пропадала б, і Чигирин не був би старцем **малосилим**, і поета самого ніхто не вважав би **юродивим** за те, що він на руках Чигирина сльози проливає, тає не проливає би поет цих слів марно. Але Україна так заснула, що для таких моральних цінностей у неї не було вже найменшого змислу, найменшого чуття, тому їй поета вважала вона юродивим за зовсім марно з її становища вітрачених слози.

Отже природно вияснити таке з'явлення етичного занепаду не можна. Має вони інші причини. I поєт їх аналізує. «Лінє (свята слава Чигирина) як пилина, в хмарі пропадає».

1. «за вітрами **холодними**», з причини, наслідком вітрів, через вітри холодні, т. з. вітри з **лівочкою**, з **Московщини**. Під образом вітрів холодних, ... малює поет політику Москов-

щини, звернену на те, щоб як пилина линуло і в хмарі пропадало все те, що сік чи так нагадувало б колишню славу Чигирину. Чудовий поетичний малюнок. Московщина противна, ворожа тій славі, вона її скрізь нищить. Такий погляд подибуємо в Шевченка частіше, особливо в «Розрітій могилі», «Великим Лъхом», «Суботові», «Ой, чого ти почорніло» і т. д.

2. Друга причина того з'явлення є властиво тільки наслідком першої, але вона лежить у самих уже українцях. Це те, що **нікто** й слова не промовить... про того старця **малосилого**, ніхто й не покаже, де він стояв...» — **нікто з українців**, бо все гнеться перед силою Московщини, всі бояться про Чигирин хоч би на сміх згадати.

Нікто не гавкне, не лайнє,

Неначе не було мене...»

так, що й тут треба би дозрозуміти: неначе не було його, що Чигирин. Отакий страшний моральний занепад українців.

Це явище викликано дуже часто справедливе обурення в Шевченка. Н. пр., у «Юродивим»:

А ми дивилися і **мовчали**,
Та **мовчи** чухали чуби —
Німії, подлії раби
Капрала п'яного...

Або в «Сні»:

«Ой пряду, пряду...»

А братія мовчить собі,
Витріщивши очі,
Як ягняті: — Нехай, каже,
Може, так і треба! і т. д.

Від такого морального занепаду, який тепер падав поетові в очі скрізь, на кожному кроці на Україні, лише він знову своїми думками в часі сльоту слави Чигирину. Не так вони колись було на Україні. I вказує на безперечні історичні факти, що **ми**, це було українського народу, предки наші колись не мовчали, а за святую славу боролися з ляхами, різалися з ордами, лишили своє крові і добували **волю**. Ми колись, отже, були інакші, дорожили такими етичними цінностями, як слава від волі.

Від живім, високо поетичним образі управи ниви-України («заславали», «поливали», «скородили») має нам поет завзяту боротьбу українського народу зі своїми сусідами за волю, боротьбу на два фронти, захищуючи словом «**ми**» безпереривність поколінь народу як дотепер, і почуття історичного зв'язку минулого з теперішністю в народному житті. Чому ж ми тепер не такі, як були наші предки? — Bo на так добре зорані, справлений ниви **уродила рута**, що стала волі нашої отрутою. Знову незрівнений поетичний багатомовний образ...

Щоб цей символ усім став цілком ясним у своєму значенні подружжа, порівнямо це, місце з думки Шевченкової «Ой, умер старий батько»:

Ой, піду я в гай зелений, посажу
я руту;
Якщо зійде моя рута, остануся
тута;

Прииде мілій в мою хату
хазайнувати,
А як же ні, — то я піду доленьки
шукати.

Посходила тая рута, в гай
зеленіс —
А дівчина сиротина у **наймах**
марніс...

Котрій дівчині зійде рута, то її прийде мілій у її хату хазайнувати. З рути плетуть у нас весільні вінки. Правда, бував й таке, що рута зійде зеленіс, а дівчина-сиротина в наймах марніс. Чого не бував на світі, осідливо в таких деликатних справах, як подружжа. Бувавоже же подружжа ѹ піцасні. Отака то нещасна рута врівняла й Україні, що вона в наймах марніс, а в її хаті Москов хазайнував. Отак то воля України отруїлась — нещасним подружжям України з Московом. Тут бачить Шевченко корінь усього лиха. Відсі : то :

1. рути Чигирину, що над ним поет **марно** слози тратить, так що його самого мають за юродивого.. За юродивого мають поета ті «**нікто**» (й слова не промовить, ніхто й не покаже..); усі вони вважають поета приуркуватимо, бо він у **їх** розумінні **марно** слози тратить... Тут поет тільки тонко іронізує. Він же сам глибоко переконаний, що **зовсім не марно** він слози тратить, а «плач — просить святої правди на землі», та що від того його плачу такі правда встане! Він глибоко вірить у чарівну силу свого поетичного слова, своїх слоз. — Рути Чигирину треба розуміти в конкретнім, але і в переноснім змісі, як рути України, і що наименше Гетьманщини в цілості.

2. Наслідком подружжа з Москвою

«заснула Україна, бур'яном укрілася, цвіллю запила, в калюжі, в болоті серце прогноїла і в дуплі холодне гадюк напустила, а дітям надію в степу **оддала**». Пригніялося добрьому образові. Прогноєне в калюжі в болоті серце стало дуплом **холодним**. Серце, що звичайно уважається за огніще гарячої любові до рідного краю, до всього рідного, до народу, за огніще найвищих етичних поривів, стало холодне до всього того, до всього доброго, так що там, як у холоднім дуплі, могли тепер загнідитися аж гадюки, вороги, ворожі настрої, ворожі засмисли до рідного народу, до всього доброго.

Не повинні ми при тім спускати з очів, що в цім образі Шевченка Україна виступає, так би сказати, **антинво**, вона начебто сама в калюжі, в болоті серце **прогноїла**, гадюк **напустила**, дітям надію в степу **оддала**. Це згоджується також з образом — «Уродила рута», так що поет тим зазначає, що подружжа України з Москвою зчнилося з **доброї волі України** й наслідком того її усе інше, уесь той занепад моральний, який поєт бачив на Україні, відбувався немов з **доброї власної волі**.

Від такого образу мороз проймає душу. В таку страшну моральну пропасть пінула самотість Україна!

Але, що ще гірше, ще

3. те, що Україна **дітям надію в степу оддала**... Із цих слів Шевченка я вичитую, що Україна дітям немов сказала: **не майте, діти, не робіть ніякої надії на волю** (саме на волю, бо — «волі нашої отрута!»), так що діти **росли без надії, в дітей**, це було в сучасного Шевченкової покоління, западував **стан повної безнадійності**, який розмальовує поет поєтичним образом:

А надію вітер по полю розвіяв,
Хвilia морем рознесла —
щоб тим зазначити, що вони Ї там як вітер в полі не спіймають. Коли Україна дітям надію в степу оддала, т. ін. коли Україна сама відобрали дітей усюк надію, то тим легче міг Ї вітер розвіяти, тим легче могла вона **розплистися** в морі.

Усе до купи незвичайно плястичний поетичний малюнок, якому тільки можна знайти пари. І коли не глянув поєт на тодішній моральний стан України, за всім виривались за те терпкі слова на адресу самих такіх українців. Для ілюстрації такого переконання Шевченка наведу тут слова з думки «**Воліде**» (24. X. 1853):

Ми серцем голі долга!
Раби з кокардю на лобі,
Лакеї в золотій оздобі,
Онучи, сміття з помела
Його величества... тай годі!
Або «**Осії** гл. XIV»:
Прорци своїм лукавим чадам,
Шо пропадуть вони лихі,
Шо їх безчестіє і зрада
І криводушіє — отнем.
Кровавим, пламеним мечем
Нарізані на людських душах;
Шо крикна кара невисипула,
Шо не спасе їх добрий цар,
Іх короткий, п'яний государ!
... зробили
Руками скверніми, створили
Свою надію, й речеть,
Шо цар — наш бог, і цар надія,
І нагодув і ограй
Вдову і сирот... .

так гарно сковала перші три аркуші цього листа, що піак не могла їх найти; нарешті вчора увечері я їх найшла в стосі листів, і зраз, хоча вже слив 11. година ночі, сідаю писати, що коли не скінчи, то бодай продовжити його.

«Я дала Шевченкові мою Біблію, і вона спріяла йому велике вдalenня. Під кінець він став таким мовчазним і таким холодним зо мною, що я відчущула від цього не тільки попадання в сум, але й занепаду. Вісім днів я слизувала від цього не тільки попадання в сум, але й занепаду. Я дісталася зі своїх вітрових атак, я зімінілась, що моя братова й Глафіра дивувалися, а він правдоподібно й не запримітив цього. Так тягнулося до 4. грудня, мого й маминого дня ангела. В Росії сяяють іменини. Вранці ми виправилися до церкви; по службі Божій Шевченко підішов до мене й поцілував мені руку з такою любов'ю й ширим серцем, що я знову почула радість у серці. Ще перед обідом приїхали пан і пані Капніст; я саме виходила з мамині вітальні, коли в неї увійшов Капніст; він заповів мені десерт, яким десерти відмінно привтається до мною, запітав, як місце здоровля; я відповіла, що я була недужа, а тепер одужала, й ми розійшлися впротилежні боки. Увечері Капніст попросив, щоб я показала його жінці вірші, що їх присятив мені Шевченко. Капніст зізнав, що він писала Шевченкові алгоріт в ціллю направити його її що випілела йому шарфу. Він заговорив зо мною про цього і я дуже оживлено відповідала йому. Він сказав,

Бій за Берлін

Доля Берліну приваблює увагу не лише цілого німецького народу, але й всього світу. За останні тижні місто кілька разів підпадало повітряному терору та доказало всю силу свого духа спротиву та готовість взаємодопомоги. Зараз Берлін став осередком європейського змагання, за існовання.

Ці підставні думки лягли в основу статті імперського міністра д-ра Геббельса, яку видрукували часопис «Das Räich».

Англійська преса, як каже д-р Геббельс, називає низку терористичних націй, що незвичайно перервами тягнуться вже три місяці на столицю держави «босом за Берлін». Наміри британського воєнного командування цілковито ясні: вони хочуть підрвати непохитність населення Берліну й тим самим досягти на внутрішньому фронті країни тої перемоги, якої ім не вдалось досягнути на фронті в змаганні проти німецького вояка. В Берліні немає нікого, хто би не був повний рішучості протистояти терористичним намірам англо-американців з цією силою духа й мужнього серця й тим самим зруйнувати ворожі наміри. З половиною жовтня минулого року Берлін веде оборонний бій заувесь німецький народ і тим самим він представляє справу цілої держави в рішаючій місці та в рішаючий час.

Д-р Геббельс, говорючи далі про значення Берліна, яко столиці держави, вказав, що поведінка населення його викликає здивування. Навіть закордоном, оскільки й там ще існує справедлива та об'єктивна думка, всі захоплюються мужністю поведінкою берлінців. Столиця держави викликала великий іспит. Неможливо, звичайно, сперечатися, що англійці своїм брутальним та мерзливим терором насилію Берлінські тяжкі уразки. До цієї пори німці утримувалися від реагування на тримумфуючі лондонські сповіщення про війну над Берліном, цінічний тон яких неможливо перевершити. Для цього буде ще багато часу, коли шанси зміниться і коли тріумфування в Лондоні, після відповідної німецької відповіді, зміниться противреквилиням, й тим самим утвориться можливість для зведення остаточною рахунку. Вже зараз німецька авіа-

ція відповідає поступово та помалу зростаючими контр-ударами, але це лише увертюра до того, що єще буде. У всякому разі, німці можуть зі задоволенням констатувати, що дих столиці німецької держави не зломаний непріємностями налетами. Британські столиці буде дана можливість, зі своєї сторони, довести те саме.

Зазначаючи те, що повітряний терор змінив життєвий стиль німецьких міст і, зокрема, столиці, д-р Геббельс говорить, що можна лише з глибоким сумом спостерігати, як ступнево руйнуються житлові квартали, пам'ятки мистецтва і культури, церкви, театри і музеї. Але все це можна стерпіти, коли цього вимагає вся нація та збереження життєвої суті народу. Про все це німці говорять без патріотичного патосу, вони непохитно переносять всі жорсткі вимоги, що накладають на них доли, з твердою впевністю, що дають їм все нові сили витримати найтяжчі втрати. І ось це і є то що рішав. Обличчя міста утворюють не лише будинки, будови, пам'ятники, але і весь народ, самі люди. Берлін має поверх чотирьохмільйонів щиріх та шановних горожан, що вміють розв'язувати всі життєві проблеми з ходом, майже скептичною діловитістю, але за всім цим заховується велике мужнє серце, що вміє протистояти кожній небезпеці.

Можливо, що столиці ще доведеться перелетіти нові удари, і лише ти відкриється новими ранами, шрамами та розколинами, її горожанам доведеться ще більш ущільнитися та вести більш примітивний образ життя. Але з-за цього Берлін не згине. Ніколи ще серце цього міста не більше так горяче, як цією тижденночкою, коли берлінці, стискаючи серце, в зверті знів і знову приймають свою працю. Вони виявляють чудеса широкопоставленої організації та мистецтва імпровізування. При цьому місто уявляє собою правдиво соціалістичну єдність, а солідарність населення помогає переносити всі труднощі, які в противівідношенні разі були би непереможні.

Далі д-р Геббельс характеризує наміри англо-американського воєнного командування пролетаризувати шляхом повітряного терору значну

частину німецького народу й тим самим утворити грунт для брехливої та лицем рної пропаганди. «Але, говорить д-р Геббельс, хоча наші жінки і плачуть, бачачи, як в огні гине їх маєток, який вони заощадили за довге своє життя, а наші мужчини горять ненавистю до виновників свого нещастя, ніхто з них аж одної хвилиночкої не думає підійти цільому диявольському теророві».

Перед метою...
Foto «Atlantic»

Безсумнівно, в історії існує справедливість. Той грубий цинізм, який нині виявляють англо-американці, в з'єднанні з мерзотним ліцемівством, не може застосувати без карти перед Богом і людьми. Німці не лише вірять в це, але почують, що вони захищані долею в недалекому часі стати історичною зброєю для використання відплати. Під відплатою ж воїни розуміють не скоротривалу реакцію під вlivом напливу чуттів ненависті. Коли вони зараз, по суторою розваженню причинам, не відповідають на все, що творять англо-американці, то це зовсім не значить, що вони приймають їх злочини, наче що неминуче. Вони працюють з гарячим серцем, але з холодним розсудком. «Нехай ворог варзів святыні, пересвіщаючи самого себе в безсомнівності», говорить автор, ми приймаємо це мовчання і без ознак внутрішнього хвилювання. Але це зовсім не означає, що ми це коли-небудь забудемо. Ми заговоримо про це, коли зможемо відновіти належні способом».

Англо-американський повітряний терор — підлій і лукавий спосіб боротьби, що переслідує мету поставити Німеччину на коліна, щоби цим уникнути рішучого бою, якого англо-американці бояться більше всього. Висока моральна наслідків буде ледве чи не рішучим фактором війни.

Міністр закінчує свою статтю такими словами: — «Сьогочасне по-коління нашого народу має виповнити великі завдання. Нарід має спокутувати багато гріхів та помилок минулого та утворити для нашого майбутнього основу національного життя, яка буде непорушною. Ще після в нашій історії історична місія німецької імперії не концентрувалася так сильно на протязі одного покоління, як з 1914 року по цей день. Це — великий час, який всіх нас закликає».

Наслідки ворожого нальоту

Foto «Atlantic»

Обличчям до дійсності та її вимог?

Як рефлекс на ряд уміщених під стінами «Укр. В.» моїх нарисів «Національної теми», з'явилася в ч. 24—25 «УВ» замітка і д-р Ярослава Рудницького під наголовком: «Українське мовознавство на послугах».

Дуже потішив мене вже сам той факт, що моя дилетанска праця, до якої я віддавався приступити лише в патріотично-журналістичного об'єзу — під моральним директивом як погордою до моїх задумів і публіцистичних зусиль, а психологічно до них приєднався й морально їх підтримав. Саме ця позиція автора згаданої замітки видає для мене потребу зачинити будь-яку з них дискусію. Тому наступні мої роздуми не будуть жадною «відповіддю» під-докторові а лише спробою висвітлити в інтересах самої праці, обом нам однаковою дорогою й близької ті причини, що породжують тактичну (не ідеологічну!) різницю наших життєвих позицій у трактуванні питання «санациї рідномовної проблеми».

Насамперед, для усунення будь-яких непорозумінь, мушу твердо за-значити, що представникам фахового філологічного знання я в своїх виступах жадних закидів у їхньому «лінівстві» не ставив, але ж лише твердив — що проповідь твердити далі — що з соком ось цього наукового фаху (зокрема вислідах науковою працею) знайшлися останніми роками лише четверо

гіки реальних життєвих умовин. Повіщо, нам творити ілюзії та заспокоювати і саміх себе, і цілі наші загалі поворхово-розжевими фікціями неправданого оптимізму, — коли реальні життя розганяє ілюзії й сміється над тим оптимізмом.

Що, справді, життєво-вирішального є в тим, що на книжковій ринку можна підбити знайти (а за рідких щасливих обставин навіть і купити) декілька (за наведеним у статті п. доктора списком — аж п'ять!) книжок, з яких, помінаючи два правописні словники, лише одна (Л. Яр. Рудницький). Як говорить по літературному? написана популярно й через те приступна таки для широкого нашого загалу. Лиши м боці та, що п'ять книжок на теми рідномовної практики — це смішно-малі річі, які зовсім не відповідають потребам життя й культурним завданням поточного моменту. Переїдемо од дійсності до утопії й припустимо, що підліці українських книгарень затяженні

не 5-ма, а 50-ма (це вже можна вважати, за достатню норму!) рідномовними виданнями. Але, чи є це дійсно гарантують нам безвадний стан справи, чи забезпечують те, що за таких «райських» обставин одішала б у недобута сумна традиція наших днів — недобра звичка і авторів, і редакторів та видавців іхніх творів ігнорувати всі здобутки нашої мовознавчої науки, всі вікові осяги нашої рідномовної культури, всі правописні норми, всі поради й уוואгі компетентних фахових чинників? Думак, що такі гарантії ми не мали. А то тому, що скільки б не було написано і видано всіляких мудрих книг з обсягу рідного мовознавства, наши робітники пера та германічні праці освіти про-видитимуть і надалі свою власні «ав-

Від Головної Управи УНО

ДО ОБЛАСНИХ УПРАВ, УПРАВ
ФІЛІЙ ТА ГУРТКІВ, ЗВ'ЯЗКОВИХ І ПООДИНОКИХ ЧЛЕНІВ УНО

Викликана обставинами доцільність вимагає деяких змін в дотеперішній діяльності УНО, а саме:

- Із цих дотеперішніх секцій УНО залишаються далі існувати тільки наступні: а) Секція Комбатантів, б) Жіноча Секція й в) Секція Молоді.
- Решта секцій УНО розв'язуються, бо для їхньої діяльності бракує тимчасом практичних можливостей.
- Культурно-Наукове Видавництво (КНВ) стає складовою частиною Культурно-Освітньої Референтури Головної Управи УНО, який і підлягає в цілій своїй діяльності при очоленні себе Адміністратором КНВ.
- Діяльність Секції Комбатантів обмежується надалі виключно племінними традиціями. Вся решта дотеперішньої діяльності Секції тимчасово відпадає.
- Діяльність Жіночої Секції обмежується надалі виключно племінними спарав української родини, матері і дитини на національно-культурному грунті. Вся решта дотеперішньої діяльності Секції тимчасово відпадає.
- Діяльність Секції Молоді обмежується надалі виключно племінними спарав української родини, матері і дитини на національно-культурні традиції. Вся решта дотеперішньої діяльності Секції тимчасово відпадає.
- Каса УНО обмежується надалі наступними контами: а) членських внесків і вписового, б) Національного Фонду.
- Вся решта дотеперішніх контів і фондов УНО надалі відпадає.
- Дотеперішній Організаційний Фонд вливався в кonto членських внесків і вписового тимчасовою шляхом, що кожний член УНО підвищує мінімум РМ 1 — членських внесків на місяць до таїї висоти, як то дозволяється йому його засоби. Таке добровільне підвищення мінімума членських внесків є справою обов'язку кожного окремого члена УНО та його розуміння фінансових потреб УНО для себе й для корисної служби українській спарад. Тому, що ця служба залежить у великій мірі і від фінансових спроможностей УНО, то за неї несе відповідальність і кожний член УНО.
- Дотеперішній Пресовий Фонд («Український Вісник») вливався в Національний Фонд, з якого мають надалі покриватися всі видатки, зв'язані з видаванням «Українського Вісника». Без відповідних прибутків такі видатки не зможуть покривати

шодо мужніго поведіння свого населення Берлін не відстает від інших міст: «Герб столиці прикрасивши нині лавровим вінком вояцької слави, який ніколи не зів'яне». Там, де зараз рушаться стіни та руїни,

з'являються доми, з руїн повстане новий Берлін, і кожний буде свідчити про геройчу мужність цього міста, котре, не дивлячись на всі ударі, зсталося незломним і само воно піколи не захитнулося». **«Н. С.»**

Слава Україні!

За Головну Управу УНО:
Т. Омельченко (в. п.)
Голова.

• П. Вербіцький (в. п.)
за Секретаря.

Тож справді діяльність поставлена! З цього автоматично випливає лікарська метода й терапевтичні пропагандиві філактичні середники. І наші фахові

Що нового в світі

Брутальний напад англо-американців на папську резиденцію. 10. лютого ранком англо-американські повітряні з'єднання виконали один з найбільш кривавих злочинів за час війни. В парку папської літньої резиденції Кастель Гандольфо зібралися до 15 000 жінок та дітей, які шукали тут захисту та надіялися, що англо-американці стимаються від нападу на екстериторіальні володіння Папи. Тим часом повітряні ескадри вибрали своєю метою саме цей парк та скинули тут величезну кількість бомб. Через те, що більшість жінок і дітей знаходилися під отвертим небом, то наслідки бомбардування були жахливі: відбулася правдива кривава бойня. Одночасово бомби попали в саму будову Кастель Гандольфо та в сусідню з нею семінарію, які в зруйновані. Кількість вбитих та ранених дуже велика.

Подібний же неймовірний злочин був доконаний двома днями раніше в маленькому місті Урбино, біля Сан-Марино. В той час, коли населення поверталось з церкви, англо-американці обстріляли безоружних людей з самолітів. З 4000 населення було вбитих в Урбино 1 800 душ.

Ці недопускі масові вбивства викликали в Італії глибоке обурення. Газета «Джорнale d'Italia» з цього приводу зауважує: «Антихрист ХХ віку в більш жорстоким, ніж Ірод Йудейський. Ім'я йому — Франклін Рузвелт».

Офіціоз Папи Римського «Осерваторія Романо» свое сповіщення про бомбардування папської резиденції подає в супроводі «висловів глибоких жалюзів». «Слід підкреслити, зауважує газета, що частина будови семінарії для церковно-служачих знаходиться на екстериторіальному участкові і саме ця частина цілковито зруйнована та в ній згинула велика кількість народу. «З розпорядження Папи, в двірці Гандольфо та в будинку семінарії було розташовано 15 000 біженців та евакуованих, в більшості жінок та дітей. Частина їх жила в палацях, поставлені в парку».

Ватикан зложив в Лондоні та Вашингтоні протест.

По додаткових відомостях місце катастрофи уявляє собою жахливу картину руїн. Жінки в плачах шукали страчені в паніці дітей. Частина бомб впала між палацами в парку. З під руїн одного лише палацу було дубутого 250 вбитих. Спаслось лише дуже не багато.

Новий напад на Гандольфо. У неділю 13. лютого англо-американці, які бажаючи виявити перед цілим світом своє нехтування на протест Папи з приводу першого терористичного нападу, вчинили другий напад на Кастель Гандольфо. Бомби були скинені в район папського двірця в сусідніх садах. Між розташованими тут жінками та дітьми знову знайшлось багато жертв. Тут саме лагодились до евакуації біженців після першого нападу.

Брутальні методи. В час воєнної діяльності на південному італійському фронті був обстрілюваний англо-американською артилерією дні

15. січня світової слави монастир Монте Кассіно. При тім були великі шкоди. Монастир Монте Кассіно побудував папа Венедикт у VI ст. і був він власністю Бенедиктинського ордену. Його світової слави базиліка належить до монастиря, де відбувалися знані в цілім світі католицькі відпусти. Ціна бібліотеки та інші мистецькі предмети були свого часу німецькими вояками перевезені до Риму і передані св. Престолові. Монастир Монте Кассіно був з німецької сторони трактований як церковне місце і не було там жалого війська ані військового опорного пункту. Американці не мали жальних даних до варварського обстрілу цього культурного місця. Цілій цивілізований світ прийняв цей факт з найбільшим обуренням. Ця відомка в однім з дальших доказів їх варварського поступування.

Терористичний налет на Гельсінкі. Фінське Інформаційне Бюро повідомляє: сильні з'єднання ворожих літаків бомбардували у неділю вечіром Гельсінкі. На різних частині міста скинули вони велику кількість вибухових бомб. Обсяг заподіяної шкоди та втрати населення на час повідомлення ще не були з'ясовані.

Налетами не перемогти Німеччину. Англійський щомісячник «Непочаль Ревю», підносить питання про значення англо-американських терористичних налетів на Німеччину. На

думку юрисдиктора, є дуже непевним, щоби способом налетів була Німеччина поставлена на коліна. Оскільки це тяжко, свідчить хоча факт безперестанного бомбардування Рурської області. Не дивлячись на те, що напали тут відбуваються на військові об'єкти, яких не можна вивезти, не може бути й мови про те, щоби вдалося досягти прикорочення праці на цих заводах.

Навіть деякі відповідальні особи не вірять більше в те, що Німеччину можна перемогти терористичними налетами. А через це чи має сенс в дальньому зблищувати з'єднання бомбардувальників, які, властиво, призначенні для стратегічних налетів? Передбачені для цього матеріальні засоби на час війни дуже обмежені; а до того ж цих бомбардувальників заголом неможливо буде ужити для чогось іншого. Вже тепер їх флотилля вимагає величезної кількості дуже цінного летного персоналу.

Відомий коментатор Роберт Фрідер з бюлетені лондонського інформаційного бюро пише: «Останній налет німецької авіації на Лондон був багато дужчим, ніж ми сподівались. Коли небо освітлилось прожекторами, загукали армати та почались вибухи бомб — все це нагадало попеліні лондонські бомбардування. Ми повинні бути готовими, щоби рахуватися з тим фактом, що німецька повітряна флотилля здібна завдавати можуть удари».

Один з останніх налетів на Лондон. З приводу третьої повітряної атаки на Лондон в ніч з 13 на 14 лютого, англійське агентство Ройтер змушено признається, що цей налет був тяжчим від обох попередніх. Згідно з першим повідомленням в різних частинах міста падали запалюючі та фугасні бомби великої вибухової сили. Британські далекострільні батерії на східному березі Ламаншу розпочали огонь, утворюючи тим більш могучу, ніж то було раніше, вогнену завісу. На багато миль берег був освітлений. Атакуючі німецькі самолети кидали освітлюючі ракети. В кінці свого повідомлення Ройтер признає також, що кількість німецьких самолітів була більша, ніж в попередні рази.

Італійська армія. Італійський військовий міністр, маршал Грациані запрошив до себе всіх генералів нової республіканської армії на нараду з приводу відбудови нової італійської збройної сили. Після цього маршала Грациані та генералів прийняв Дуче в своїй головній кватирі. З цього приводу Дуче проголосив промову, в якій висловив свою радість знову бачити стількох старих бойових товаришів в складі нової італійської армії. Муссоліні торкнувся зради, яка була не лише ганьбою по відношенню до союзника, але наслідком якої поразила більше змальовують до зради, як найбільший злочин проти самого Італії. Дуче відзначив заслуги Грациані по відбудові італійського війська і батьківщини. Він згадав про присягу, яку всі вони склали під ним, прописом. Ця присяга в своєму формулуванні означає не лише вірність республіці, але разом із тим в відповідь нових норм італійського життя. Хто поклявся цією клятвою, заявив Муссоліні з величкою патіском, той спалив всі мости до собою.

Задання нової армії — сказав Дуче далі — в категоричному імперативі закінчили, парешті, битву на півдні німецького спільника. Найбільшою мукою повинно бути для кожного справжнього італійського вояка

байдуже спостерігати боротьбу, що провадиться за його рідну землю.

Муссоліні закінчив свою промову хвалою на адресу досягнень німецького війська та зауваженням, що воно є найкращим прикладом для нової, молодої італійської армії.

* * *

За наказом Дуче Національна Директорія республікансько-фашистської партії на ново сконструювана в такий спосіб: Національний Директорія підпорядковані, крім військового міністра, міністр внутрішніх справ, міністр освіти, міністр корпорацій, начальник республіканської гвардії та відповідні референти Національної Директорії.

Створення фашистського гвардійського корпусу. Дуче — як повідомив генеральний секретар республікансько-фашистської партії, Паволіні, — наказав створити фашистський літаратир корпус, що матиме назву: «Оноре е Комбатіменто» (Честь і Боротьба). Вступати до цього корпусу можуть всі фашисти у віці між 18—25 років життя, які зобов'язуються:

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

1. Продовжувати боротьбу по боці Німеччини та інших союзників до переможного кінця. 2. Зберігати абсолютну вірність провідникові революції Беніто Муссоліні. 3. Під час війни бути готовими боротися завжди у перших боєвих лініях. 4. Під час миру віддати всі сили у праці Фашію та співпрацювати у відбудові національної фашистської республіки.

ВІСТИ З УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Степи — краса Поділля

(власний кореспондент).

Кінець м. листопада. Мороз і не дужий, а скріпив непролазне болото в доведеніх колективизацією до зліднів с. Степковець. Ось я й задумав продовжити свою мандрівку навколо, щоби оглянути, як живуть та працюють єсоди нашої людини. Отож полиша я своє село і держу напрямок на містечко Хмельник. Свій маршрут я сплюнував великою шляховою трасою, що проходить поза самого села. Ліворуч і праворуч полишаю про сторін лані: вруни осімнадцяти культур: рапсус, жита та пшениця, ріст яких прикоротив мороз. На полишених ланкових ділянках стоять великі стигри необмолоченої ще жита та пшениці. Бурякові плянтації вкриті кагатами цукрового буряка, який не вивезено що до цукроварень. На замерзлих осімнадцяти ланах та прирічкових луках дітвора пасе коні і корови...

Полиша Степковечину — терени Волині, праворуч минаю с. Северинівку — перши лані Поділля. О, як же тут чудово!.. горбковаті степи тут оточені чудесними луками та річками. І тут широкі стежки вкриті зеленню: житом та пшеницею, що посріблена від приморозку, а між ними течуть малі степові річки з сухими луками, сіно на яких зосталося не скоченім через брак робочих рук та вільного часу.

Поминувши ліворуч село Носівки, я праворуч хутір Кубашевського, пройшовши 10. кілометрів, прибув я до села Мазепинці Уланівського району. В селі Мазепинці добре відповідає на те, що тут на Поділлю селянє не погано живуть, мають хліб, сало, тобто жири, а що до буряківки (самогон з цукрового буряка), то вона вариться майже в кожній хаті, починаючи від сільського старости та кінчуючи звичайними смертельними селянами. Всі її тягнуть у вільний час. Великий тут брак культурних та промислових річей: книги, одяту і взуття.

Полишивши село Мазепинці, по дорозі праворуч, Мар'янівку, ліворуч Торчин, далі праворуч Гійтівці, ліворуч Кушелівку в великим державним господарством цукроварні, я через село Дубровку пряму до містечка Хмельника. Хоча на дорогах ще повно підвід, що вивозять з сіл хліб та олійна культири до зернопунктів, а цукровий буряк до цукроварень і на перевалку через заливницу збільшить їх сила, але я свою дорогу 35. кілометрів змушений і далі міряти власними ногами, це набагато здержує мене в дорозі та дає можливість вступати в розмови з селянами. Виявляється, що, як і в с. Мазепинцях, верх по селах у всьому держить «буряківка»..

Виконання деяких службових справ здержує мене в м. Хмельнику на дві доби, а це знову дає мені змож-

ту добре ознайомитись з життям міста й місця. Чудове місто (окружного значення) в зимі пишеться сочним бором, а літньою порою вточить у зелені; місто на дві частини ділить тиха річка Буг, що має донити риби, а це дешевлю харчовання мешканців міста, де, правда, є вдовіль і м'яса та сала. Близьке сусідство лісу в великою зручністю для міста, бо має дешевше та до схочу паливо, що особливо в цінним в степових частинах України та що є в часі війни.

Не дивлячись на те, що в східному чи північно-східному напрямку за м. Хмельником майже за 100—150 км. проходить фронт, в місті почивається зовсім нормальнє життя: працюють крізь німецьких, місцевих районов та міські установи, в тому числі й державний банк, пошта, а поруч і театр та кіно. Останнє, якою єдиний тут осередок культури, заїди повний-переповнений. В місті ж виходить єдиний на всю округу й місто, та й то раз на тиждень, часопис — «Хмельницькі Вісти», поштою, в обмежені кількості, довозиться з м. Вінниці часопис «Вінницькі Вісти». Закордонних та інших часописів з України місто не одержує. Місто також дуже терпить через відсутність там книжкової крамниці, бо попит на книгу в великих, особливо з української літератури. Довіз книги може бути лише з Німеччини, але цим пікто не займається і ця ділянка культурної праці тут цілковито заповдана.

Але зато місто може похвалитися величними базарами, особливо в неділю, де основне місце в торгівлі займає харчова та гірська продукти: ваблять сюди покупців з міст Бердичів та Вінниці, а то й з Літічева з Калинівки. Але ще більше сюди на базари тягнуть продавці дрібного промкраму.

Звичайно і ціни тут стоять на речі першої необхідності просто нічимо-вірні. Для прикладу, добре [на наш час!] чоботи коштують до 10-11 тисяч карбованців, а хромові [їх такі-транспортні] до 13 тисяч. Ваутя для дітей не існує, про його і не питай!. Для них треба особливого замовлення. Не менш дорогі і одяг. Коли один метр селянського полотна коштує 600 карбованців, то за сукно — теж не питайте. Готового одягу не існує. На піджаки та пальта перешиваються одяла, вартисті їх встановлені від 3-х до 8-ми тисяч карб. в залежності від якості.

Інші необхідні в господарстві речі, напр.: гас (керосін) за літр коштує 250 крб., бензин — 300 крб., а це тепер перша потреба села, бо місто має електричне світло. Дрова за кубометр — 1000 — 1500 крб. в залежності від якості. Коробка сіриків — 25, а то і 30 крб. в залежності від часу та наявності їх на торгу.

Москва говорила про Карелію, як про першу ступінь до створення скандинаської советської республіки. На початку 20-х років большевізм особливо поживав свою діяльність в Норвегії. В 1931 році це призвело, нарешті, до спроби відвертого заколоту, якого Квіслінг, тодішній норвезький міністр оборони, придушила за допомогою збройної сили. Якщо взяти до уваги всі ці спроби, що вперто повторювалися, то жадна людина не матиме сумніву: в разі перемоги большевізму Сталін підпорядкує собі також скандинаський простір.

Розчарування в Лондоні. Успішний спротив німецького війська в районі Неттуно викликав велике розчарування в Лондоні, де сподівалися на швидке просування англо-американських з'єднань до Риму. Військові знайди закидають генералів Алехандру, що він є спротивниками використання перші дні після висадки. Він використав свій містовий причілок, за висловом Лідль Гарта «тактично», а не «динамічно». Німці ж використали цей час для того, щоб стягти резерви. «Внаслідок того, — заявив англійський радіокоментатор Аткінсон, — справа стає, здається, серіозною». Інший радіокоментатор говорить про «нечувану завзятість німецького опору» та силу німецьких укріплень.

Голод та холера в Китаї. З Чунцина сповіщають, що в провінції Куантунг від голоду та холери, що там дуже поширились, згинуло вже поверх міліона китайців. Едгар Аданс, секретар комітету південно-східного Китаю, який відвідав цю провінцію, заявив, що холера та голод знищили там цілі селища. «Батьки продають своїх дітей, — до-

Останні речі широкого вживання пішли містцям. Покійний залишив по собі дуже багато праць з історії України, а крім цього видав разом з С. Васильківським два альбоми п. з. «З української старини» та азартки українського народного орнаменту. В останніх роках жив Покійний містець у Симферополі на Криму, працюючи неоганоменем. Ще напередодні смерті начеркнув пером фрагмент до великої картини «Битва Кривоноса». Замкнув очі на вічний сон спокійно і непомітно, немов заснувши, струджений працею. Прожив 84 роки життя. Вічна йому Пам'ять!

Пізня і коротка. Це затримав початок весняних робіт і сконцентрує їх на невеличкому відтинку часу, що є дуже несприятливим за умови браку робочої сили. Проте, це не відіб'ється на стані озимини для розвою якої вистачає вже 40° тепла. Треба відмінити негативний вплив всякої температури на переховування картоплі й городини. Треба рахуватися з тим, що пізньої весни спродаж продуктів зменшується.

ОКРУЖНА ГОСПОДАРСЬКА НАРАДА У ЛЬВОВІ

Недавно відбулась у Львові велика господарська нарада, що в ній взяла участь понад тисячу представників українського селянства Львівської округи. Відкрив нараду голова окружної філії Т-ва «Сільський Господар». Опісля забрав слово окружний староста д-р Ляєн, що в своїй промові зокрема підкреслював велику працю, яку виконують гуртки «Сільського Господара». Завдання українського селянства та гуртків «Сільського Господара» обговорив господарський керманич Львівської округи д-р Руванділ. З чергі забрав голос заступник керманича Уряду Прохарчуковани і Хліборобства д-р Лянгнер. Передавши привіт Губернатору та шефа Уряду Прохарчуковани д-ра Гарайса, він ще раз обговорив ті завдання, що ждуть хліборобів у цьому році. Свою промову закінчив він зазивом до всіх українських селян-хліборобів стати в ряди борців на господарському полі так, як це роблять інші сини й батьки, що з крісмами в руках пішли боротися за краще завтра, «бо ім і нам — говорив д-р Лянгнер — присвідка одна ціль — перемога». Опісля інж. Я. Зайшлі, директор Централі Т-ва «Сільський Господар», виголосив реферат про значення боротьби за врожай та про завдання гуртків «Сільського Господара». Опісля говорили ще й інші промовці.

ВІДКРИТТЯ МУЗЕЮ ГІГІЕНИ У ЛЬВОВІ

Дня 8. лютого ц. р. відкрито при психотехнічному заведенні міста Львова єдиний у місті Музей Гігієни.

Музей приміщеній у гарно улаштованих одиницях залін. Перша зала присвячена алаторії і фізіології людини. В другій залі зображені зокрема процес травлення. Третя кімната ілюструє протилетунську охорону, діяльність газів та організацію першої допомоги. Тут звертає увагу моделі: місто під час летунської тригоди та операція на залі, в сховищі. В четвертій кімнаті зображені перші допомога в нагих випадках. П'ята улаштежена під гаслом — «Мій руки!». Численні діаграми та образи шестої кімнати змальовують гігієну дитини та процес і способи її виживання. Сьома кімната призначена на зображення діяльності та поборювання інфекційних недуг — зокрема тифу. У восьмій залі зображені багатим графічним матеріалом страничні спустощення,

ПОМЕР МИКОЛА САМОКИША

Щойно сьогодні дійшла до нас вістка, що дня 18 I. ц. р. номер найвизначніший український баталіст Микола Самокиша. Покійний уродився в Носівці, Ніжинського повіту. Закінчивши гімназію в Ніжині, студіював в Петербурзькій Академії Мистецтв, яку покінчив з відзнаками, нагороджений, між іншими, двома золотими медалями. Потім як стипендіст виїхав на дальші студії до Парижа, разом з відомими українськими мистцем С. Васильківським. За свою працю дістав уже в дуже молодому віці почесний титул академіка і катедру баталістички в Академії Мистецтв у Петербурзі, яку провадив від 1911 до 1917. р. Петербурзька Академія Мистецтв була однією такою Академією на всьому величезному просторі російській, тож професорські становища діставалися лише дійсно найвизнач-

життя й праці індійських гірників та накреслити пляхи до поліпшення цих умов, але й до сьогоднішнього дня комісія майже нічого не зробила на користь гірників-індусів.

Сім років тому британський уряд в Індії знову був змушений, під тиском ряду занепокоєні в капітаніях створити перевірчу комісію, яка підвищила безпеку роботи в шахтах. Ця комісія вимушена була констатувати, що в індійській вугільній промисловості існує «змагання» поміж прибутками підприємств, які завжди будуть за тими, що будуть відповідальні за долю Європи, та які вирішать майбутнє народів, або будуть цілі світ утречений знову у хаос.

Так робить завжди Англія. В році 1653 обіцяла Англія своїм воякам, які вони йдуть на війну, — писати «Делі Мей», — то іхні місце праці буде залежане. Зарах говорять, що виконання цієї обіцянки досить «комілкована проблема». Що перед п'ятьма роками було можливим, а часом війни буде тяжко розв'язати цю справу. «З найсильнішою воєю в світі, писе часопис, не буде можна цю працю виконати.

Махінація жидівських антиварів. Три найбільш жидівські антиварі випродують нагарбані у південній Італії скарби містечка. Порідомляє про це парізький ювелір «Матен» у кореспонденції свого стокгольмського донисувача. Ці три жидівські спекулянти чужим містечком добром — це Пімпернел у Нью-Йорку, Залівер у Вашингтоні та Дювен у Лондоні. Вони зробили свої постійним клієнтам, американським та англійським багатіям, своєрідну «сподіванку» перед Різдвом, повідомивши їх, що відбудеться тайна літака славних на весь світ містечкових творів, вивезених із Сицилії. Швидко потім до Нью-Йорку прибув славний скарб собору в Кастилії, як також сотні скринь із створітальськими образами, малюнками, вітражами, статуями, мозаїками та рукоціписами. Згаданий Дювен хвалився одверто, що до Англії перевез-

зено добру половину містечкових скарбів із країв європейської культури.

* Землетрусом в Турці винищено 80% булини міста Гереде, в якім нарахувалось поверх 25 000 тисяч мешканців.

* Ватикан посилає свого представника в Фінляндію.

* В Лисабоні відбулось урочисте посвячення нового приміщення Інституту німецької культури.

* В Турці після відсутності первої необхідності піднялися, поєднуючи з цінами 1939 року, аж на 50%.

* В Італії все майно юдеїв буде націоналізоване, як майно горожан ворожих країн.

* З

Наука й мистецтво

УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ СВІТОВОГО ІМЕНИ.

3 приводу 60-ліття проф. д-ра інж. Івана Фещенка — Чопівського

Неподавно сповільнося 60 літ життя визначного українського культурного і громадського діяча, політика, педагога, народного економіста, техніка, а передусім славного вченого металургіста світового імені, проф. д-ра інж. Івана Фещенка-Чопівського.

Арх. «УВ»

Іван Фещенко-Чопівський народився 7 січня ст. ст. (20. I. нов. ст.) 1884 р. в Чуднові на Волині. Батько його — Аріян Чопівський — походив зі староукраїнської правобережної шляхти зі с. Чолович Радомисльського пов. на Київщині. Шляхетські привілеї роду Чопівських у XV ст. підтвердили грамотами польські королі, Родонаочальник Чопівських, Гнат Чіп, отримав «за військові заслуги» понад 15.000 десятин землі. Нашадків Гната Чопа в 1861 р. нараховували в Чоповичах понад 3.000

душ. Перед цим, 1839 р. Чопівських «приєднали» до православної церкви за війнятком 43-х осіб, що перейшли на римо-католицький обряд. Земельна власність усе більше дробилася між нашадками Гната Чопа, хоча молодші члени родини традиційно переселялися до міст. Поодинокі родини Чопівських приймали для відрізення різні відмінні прізвиська. В такий спосіб повсталі Фещенки, Прокопенки, Іваненки та ін.

Батько професора Ів. Чопівського — Аріян, був наймолодший — п'ятий — син у родині. Тому, по родинному звiku, його змалечку готовили на «експорт» — в урядовці. Як належалося шляхтичеві, він скінчив «Дворянське вчилище» та житомирську прогімназію. Закоптувалиши міського життя, він уже не скотів господарити на своїх 24-х десятинах, продав їх братам, а сам став поштовим урядовцем. Довгі роки служив начальником пошти в Чуднові, де й оженився з донькою священика с. Волосівки Марією Яничинською.

1893 р. Іван Чопівський, третя й передостання дитина в родині, вступив до підготовчої класи Житомирської 1-ї Гімназії, яку й закінчив 1903 р. Житомирська гімназія була великим конгломератом, виповненим по берегах, різнонапіральною молодіжжю, що її тут училося коло 800 душ. Завдяки гімназії було — московщти українців і поляків північної частини Правобережжя. Нагадало, вона нічим не відрізнялася від інших середніх гімназій в Україні. Однак на сірому її тлі яскраво виділялися педагогічним хистом, знанням і живим громадським інтересом професорів-українських фізик Михайло Кудрицький та історик Яків Яроцький. Були то інтелігенти, понад пересічний рівень тогоди середніх педагогів.

1893 р. Іван Чопівський, третя й передостання дитина в родині, вступив до підготовчої класи Житомирської 1-ї Гімназії, яку й закінчив 1903 р. Житомирська гімназія була великим конгломератом, виповненим по берегах, різнонапіральною молодіжжю, що її тут училося коло 800 душ. Завдяки гімназії було — московщти українців і поляків північної частини Правобережжя. Нагадало, вона нічим не відрізнялася від інших середніх гімназій в Україні. Однак на сірому її тлі яскраво виділялися педагогічним хистом, знанням і живим громадським інтересом професорів-українських фізик Михайло Кудрицький та історик Яків Яроцький. Були то інтелігенти, понад пересічний рівень тогоди середніх педагогів.

Після цього Гапела виконала ще бальору стрілецьку пісню — «Гей, там на горі січ іде».

Слухачі, що заповнили вчительську залу, не щадили цілому ансамблеві та поодиноким виконавцям своїх бурхливих оплесків за справді мистецьке виконання народних пісень та дум.

ХЛІБОРОБСЬКІ ФІЛЬМИ

Як подав тижневик «Краківські Вісти», в Генеральній Губернії створено цілий ряд культурних фільмів, найважливіше значення з яких мають спеціальні фільми для хліборобів. Фільми ці користуються величезним увагою у галицькому селянстві. За допомогою пересувного кіноустановки їх демонстрували навіть у найдальших селах. В 1943 р., відбулося з 000. показів хліборобських фільмів.

Київська Політехніка, що в її складі педагогічного персоналу було багато поступових професорів, бу-

ла останній приєднав своїм учням інтерес до археології, а перший — залишивши до прикладних наук.

У півдорозі між Житомиром і Чудновом, на березі мальовничої річки Тетерева розкинулося чепурно село Депеші. Там під брамою гути попали коні подорожні, ідучи до Житомира. З гути постійно доносився стук пудлярських молотів, а гарячу огнеплінну шляку в високій печі виливали впрост у Тетерів. Цікавий хлопчина Чопівський кожного разу заставлявся над таємничими діями чавунно — залипавши гути. Ці рефлекси молодих літ, видимо, мали великий вплив при виборі кар'єри.

1901 р. помер від сухіті, що їх наявували на поштовій службі, батько Чопівського, залишивши по собі скученку пенсію. З того часу молодий Ів. Чопівський мусив «підробляти» на свою життя і науку біганиною по репетиціях. 1903 р. приніс Чопівському добру матуру, а добра теоретична підготовка з математики і фізики дала йому вільгати ставитися до конкурсового іспиту до Київської Політехніки. Сталося так, що з 57-ми кандидатів він єдиний дістався до Вищої Технічної Школи на хеміко-технологічний факультет.

Трудно було вчитися в ті роки у вищих російських школах. Поступове громадянство захоплювалося соціалістичними ідеями, а студенство пробувало реалізувати соціалістичні доктрини революційним шляхом. Сходини, маніфестації, страйки, агітація... Наука йшла з перебоями. Чопівський — студент першого рік тричі зосторонь від цього всього: по-перше мусів заробляти на прожиття, подруге — в Київській Політехніці було правило: хто зі студентів 1-го курсу не перейде на 2-ий курс, той мусить ставитися на іспит до конкурсового іспиту. Завдяки систематичній вперше практиці, Чопівський перешов без жадних перешкод на 2-ий курс.

1904 р. був дуже неспокійний. Соціалістична агітація серед студентів занепадала вельми сприятливий грунт. Весною 1905 р. Київську Політехніку замкнули. Чопівському, що бажав спеціалізуватися в цукроварстві, в під час пощастило працювати практикантом — влітку на бурякових плантаціях, а восени — в лябораторії антрашівської цукроварні. Тут його застала перша революція, до якої він уважав... Весною 1906 р. Політехніку відчинили і навчання в ній пішло більш-менш правильно.

При остаточному виборі кар'єри на Чопівського вплинула студентська екскурсія до Донецького Басену, що він її відбув 1907 р. Захоплений величавою панорамою металургійного промисловості, Чопівський, повернувшись до Києва, залишив свої попередні плани та розпочав працю в металургійній лабораторії проф. Василя Іжевського. Практика на Дніпровській Гуті в Каменському, на Брянській — в Січеславі, грунтовне ознайомлення з гірничим і металургійним промислом Донбасу — все ці тільки зміцнило його симпатії до цього великого, таємничого й небезпечної фаху.

Київська Політехніка, що в її складі педагогічного персоналу було багато поступових професорів, бу-

ла справжньою кузнею народолюбчих характерів. В складі її студентів більшість було москальів. Українці студіювали там небагато. З правилами, студенти гуртувалися в. т. зв. «Землячествах». Українська Громада при Київській Політехніці повстала десь у 1907 р. До того в Києві легально існувала Українська Громада лише при Духовній Академії і Чопівській, разом із студентом університету і членом Української Радикальної Демократичної Партиї Андрієм Лещенком, тримав звязок із нею, через студент-академік Сушицького, що опіляв був ректором Українського Університету в Києві, Уловиця та ін.

З 1905 р. І. Чопівський розпочав свою громадську діяльність як національно-свідомий українець. Її відкриттям 1906 р. Київської Просвіти, він разом із А. Лещенком, І. Шогоlevim, Б. Касяпенком та ін. приймав жіваву участю у діяльності Лекційної Комісії Просвіти, читаючи уривки з лекції в Трійцькому Народному Домі та на періферії міста Деміївці, Курилівці, Лук'янівці, Солом'янці, з місцем осіду в Народному Домі на Синій площі. Лекції читали переважно на природознавчі теми, бо на історичні, чи літературні — влада не давала дозволу. Лектори були головною молоді професори Університету і Політехніки українці — Петро Холодний, Олександр Яницький, Федір Левченко, брати Чернявські, Надія Щербина, Федір Лук'янів, Олександр Качаловський та ін.

1908 р. І. Чопівський успішно обірвав перед іспитовою комісією дипломовий проект маргантинської фабрики і дістав диплом інженера-технолога першого ступеня. Але навіть із таким дипломом українцеві тяжко було дістати відповідне заняття, і тому Чопівський, змушений був перебрати посаду вчителя фізики і математики в приватній жіночій гімназії Плетньової на Печерську, записавшися в той же час професорським стипендіатом при Київській Політехніці. Через рік він став асистентом і лектором при катедрі металургії в Політехніці. Це й був початок наукової кар'єри проф. І. Чопівського.

Одночасно поширюється й громадсько-культурна діяльність ювілята в українських організаціях: у Прорвіті, в Українському Клубі, в Науковому Товаристві ім. Шевченка. В цьому останньому він став секретарем Технічної секції.

З кінцем 1912 р. інж. Чопівський склав «ад'юнктські» іспити, а рік пізніше появилася на сторінках «Журналу Руського Металургічного Т-ва» перша частина його дисертації «Про питання цементації заліза». Завдяки цій праці, Професорська Рада факультету додоручила Чопівського як кандидата на професорський стипендіат, від міністерства Торгу і Промисловості. Проблема, що її висунув молодий український вчений, занепадала великим відгомін серед фахівців у Росії та закордоном. Весною 1914 р. Чопівського послано за кордон, а в першу чергу до Німеччини, для дальших цукрових студій. Але заледве він увійшов у темп праці в прекрасних лабораторіях проф. Обергофера в

Бреславі, як вибухла перша світова війна і йому довелось відіти через Швецію, Фінляндію назад до Києва.

В Києві Чопівського зустріла пісподівака: його посада була занята. Довелось братися за споріднене заняття і він став асистентом при катедрі неогранічної технології, а для зв'язку з попереднім факом — обявив керівництво правами студентів, що студіювали металургію на хемічному і механічному факультетах. Крім того тоді він ще працював у Комітеті по розподілу палива та у Військово-Промисловому Комітеті.

З вибухом у 1917 р. другої російської революції та з відновленням української державності інж. І. Чопівського обрано членом Української Центральної Ради та призначено керманичем Промислового Департаменту Генерального Секретаріату Промислу і Торгу. В літі т. р. він став лавником Київської Міської Ради, членом Освітньої та Театральної Комісії, головою Української Національної Ради Києва та Губернської Національної Ради Києва. В літі 1918 р. перебрав у правительство Української Центральної Ради, в кабінеті Голубовича, теку міністра Торгу і Промисловості. Того ж року, коли в Україні запанувала на який-то час біла московська реакція, І. Чопівський зазнав уваження у відомій Лук'янівській в'язниці в Києві, звідки вийшов приєднаний до України елемент, що «шкідливий» для України. Його залишили межі рідного краю. Тоді це величезне відданого справі українського громадського діяча-ідеаліста І. Чопівського.

Деякий час ювілят розвивав широку діяльність як член Українського Центрального Кооперативного Комітету та як консультант у справах промислу Дніпропетровську. В грудні 1918 р. він «комісарично» отримав від міністерства Торгу і Промисловості, а по вступу Директорії Української Народної Республіки до Києва, став заступником міністра. В лютому 1919 р. його призначено міністром Народного Господарства та заступником прем'єра в кабінеті Остапенка. Влітку т. р. Чопівського призначили радником Української Дипломатичної Місії в Румунії, з виконуванням обов'язків торговельного аташе УНР. при Місії.

Під час українсько-польського затримання 1920 р. І. Чопівський покликано до Варшави на становище голови Української Економічної та Військової — Закупчоної Комісії. Опісля його обрано головою Ради Республіки, а з її ліквідацією — головою Республікансько-Демократичного Союзу, що проіснував до січня 1922 р. З цього часу він відішов від політики й занявся працею після свого давнього фаху.

Добре наукове «Curriculum Vitae» відкрило інж. І. Чопівському двері польських високих шкіл. Спершу його запрошено до Варшавської Політехніки для праці при катедрі металургії, а вже за півроку він перебрав, як контрактовий професор — бочужинець — катедру металургії та термічної обробки при Краківській Гірничій Академії. Найкращі роки, для дальших підучок, але заледве він був більш-менш правильно. Він був бувдинчиком Металографічного Інституту, творцем т. зв. школи «термістів»

Teatr i Kino

Мій шлях до рампи

(Записки советсько

у Польщі. Він поставив на належну наукову височину дослідницьку справу в польській металургії, а його учні були першими керманичами на польських гутах.

1927 р. інж. І. Фещенко-Чопівський отримав степень доктора технічних наук на Варшавській Політехніці, а 1931 р. був габілітований на Гуттичим Відділом Гірничої Академії в Кракові. Незабаром його обрано членом-кореспондентом Польської Академії Технічних Наук та консультантом у справах технічної обробки амуніції в державних фабриках у Польщі. Того ж 1931 р. Чопівського призначено на Горішній Шлезьк до концерну гут, де він перебрав провід дослідної станиці гут «Покій» і «Бальдіон» та дорадництво в туті Мільовіце коло Сосніця.

До міг і як міг працював проф. І. Чопівський і для української науки та технічної культури. Як член організації українських інженерів і техніків, дописував до фахової преси, виступав зі своїми видатними докладами на різних науково-технічних з'їздах, тощо. В р. 1927/1928 він регулярно доїздив на виклади «Технології металів» на Техніці при Українському Тайному Університеті у Львові. Наукове Товариство ім. Шевченка обрало його дійсним членом, де він тепер займає становище голови Технічної Секції, а Українське Технічне Товариство у Львові іменувало своїм почесним членом.

До сучасної війни проф. І. Чопівський був дійсним членом кількох Технічних Інститутів та інших високих наукових установ у чужих європейських державах. Із 1940 р. він є постійним технічним дорадчиком у великому концерні гут на Шлезькі. Крім того свого часу ювілят належав, як активний член, до багатьох українських національно-культурних і громадських організацій в краю й на еміграції, а в тім і до Української Могилянсько-Мазепінської Академії, як заступник її голови. Тепер він займає становище провідника Крайової Управи Українського Національного Об'єднання (УНО).

За 35 літ своєї наукової діяльності др. І. Чопівський опублікував 140 праць у мовах — українській, південній, французькій, польській, московській, тощо. Перша більша праця, які промостила Чопівському дорогу в широкий науковий світ, була, вже згадана, «ад'юнктська роз'язка» — «До питання про цементацію металів». Згодом її видрукувало

Д. Миронович.

КОНЦЕРТ М. ДУДИ ТА

ПРОФ. Б. МАКСИМОВИЧА У ВІДНІ

Дня 13. лютого біж. року в неділю відбувся подвійний концерт опер. співака Мих. Дуди та найкращого українського п'яніста проф. Б. Максимовича у залі «Монцарт» віденського «концертгаузу».

Проф. Максимович Борис виконав «Токкату» Шумана, «Ноктурн» Шопена, «Баладу» тогож композитора, пісню і пролог Ревуцького та іспанську рапсодію і «Кампанеллю» Ліста.

Михайло Дуда виконав пісню Левка з «Утопієна» М. Лисенка та католицьку з опера «Тарас Бульба», С. Людкевича «Тайну» та «Колисанку», Барвінського «Ноктурн» та «Псалом

93», Россіні «Баркароллю» та «Оргію», Верді романс з опери «Сила долі» та стретту з опери «Трубадур», Пуччині, «Не плач Ліє», з опери «Турандот» і «Нехай вона вірить» з опери «Дівчина зі золотого заходу».

Концерт 9-го січня б. р. з симфонічною оркестрою — фільмовано. Цей концерт, як і концерти в Лінцу та Штаді відбулися з великом успіхом. Німецька публіка прийняла ці концерти з великою увагою та дуже прихильно.

Просимо авторів не посыпали нам віршів, бо «УВ» віршів не містить.

Редакція.

Я була дуже захоплена своєю роботою, а також часами давала поміч учителям.

Коли я приїхала додому на літні канікули, там я почала вже пробувати свої сили й на практиці.

В селі я зорганізувала з селянських дівчат та хлопців драматичний гурток. З ними я й почала свою не легку, але одважну роботу так, якого вимагав режисер і я тому мене вчили. Це все мої співробітників страшенно мучило; їм непотрібна була моя «ідея п'єси»; їм було всерівно, чому ми беремо що саме п'єсу. На мої запитання вони нічого не відповідали.

Мені було тоді 15. років.. З неохочою вони мене слухали, бо тут були наполовину старші від мене. Але я прикладала всіх зусиль, щоби добитися свого.

Так було п'ять років підряд. Кожного року два літні місяці я з ними працювала. Звичайні, спочатку дуже недосвідчено, робила на кожному кроці колосальні помилки, але я на неї не зважала, а вперто робила далі.

Першою моєю п'єсою була Васильчика — «На, перші тули». Ми самі робили і декорації. Працювали лише вічорами. Ставили п'єсу під супільською кричкою. Ставила свою роль напам'ять. (Шізініше вони всі мені заадріли!) Я їх вмовляла, щоби усі вчили, але вони не могли зрозуміти для чого це. Вони говорили — для чого вчити роль, як вірш, а через дві три постановки забути.

Почався наш урочистий вічір. Мені було дуже трудно, бо доводилося мені бути і режисером, і актором, і гриміровщиком та костюмером. Всі потрібні костюми актори повинні дістати самі, але все ж таки відповідали-

ність за це лежала на мені. Почався наш вічір. Як звичайно в нашому селі (вони були значно культурніше від усіх навколо): у нас був великий клуб, влаштований в колишній церкви, де вміщалося 2—3 тисячі душ), був свій духовий оркестр, була десятирічна школа, хоча по інших селах, більших — були семирічні, а в малих, глухих, тільки чотирьох-класових, тут було багато вчителів з вищою освітою, а також багато інтелігентію.

На початку, як то водилося, заграв духовий оркестр. Глядачі зійшлися рано: на дворі ще денні, тому люди не працювали. В залі починали кричати, щоб ми вже починали виставу. Я постала одногочителя, щоб він трохи стимав пітерпливість публіки. Учитель почав щось там розказувати, але людям це неподобалось. Тоді я дошла на сцені розпорядження, що кому робити, а сама йду за занавіс і декламую твір Нечуя-Левицького — «Благословіте бабу Параксу скоро-постіжно вмрти!.. Я ніколи не зайду того широко, гомеричного сміху на залі! Люди реготали, як то кажуть «до упаду!.. А які були овациі після моєго закінчення! Я незвичайно зразділа, зрадила саме тому, що ця колись не культурна, а тепер, мало-культура селянська маса стала розуміти мистецтво, хоча й примітивне, але мистецтво.

Наш спектакль пройшов незовсім добре: Савка недочув слова на сцені, супільською кричить, щоб він сміявся, той не чує, стоять тихо. Тоді супільською кричить: — «три рази: ха-ха-ха!.. I актор, не думаючи, каже до партнера: — «три рази ха-ха-ха!.. Глядачі зрозуміли це і увесь зал вибухнув сміхом... На тім і скінчилось.

Мілашіна Тетяна.

На початку, як то водилося, заграв духовий оркестр. Глядачі зійшлися рано: на дворі ще денні, тому люди не працювали. В залі починали кричати, щоб ми вже починали виставу. Я постала одногочителя, щоб він трохи стимав пітерпливість публіки. Учитель почав щось там розказувати, але людям це неподобалось. Тоді я дошла на сцені розпорядження, що кому робити, а сама йду за занавіс і декламую твір Нечуя-Левицького — «Благословіте бабу Параксу скоро-постіжно вмрти!.. Я ніколи не зайду того широко, гомеричного сміху на залі! Люди реготали, як то кажуть «до упаду!.. А які були овациі після моєго закінчення! Я незвичайно зразділа, зрадила саме тому, що ця колись не культурна, а тепер, мало-культура селянська маса стала розуміти мистецтво, хоча й примітивне, але мистецтво.

Наш спектакль пройшов незовсім добре: Савка недочув слова на сцені, супільською кричить, щоб він сміявся, той не чує, стоять тихо. Тоді супільською кричить: — «три рази: ха-ха-ха!.. I актор, не думаючи, каже до партнера: — «три рази ха-ха-ха!.. Глядачі зрозуміли це і увесь зал вибухнув сміхом... На тім і скінчилось.

Мілашіна Тетяна.

На початку, як то водилося, заграв духовий оркестр. Глядачі зійшлися рано: на дворі ще денні, тому люди не працювали. В залі починали кричати, щоб ми вже починали виставу. Я постала одногочителя, щоб він трохи стимав пітерпливість публіки. Учитель почав щось там розказувати, але людям це неподобалось. Тоді я дошла на сцені розпорядження, що кому робити, а сама йду за занавіс і декламую твір Нечуя-Левицького — «Благословіте бабу Параксу скоро-постіжно вмрти!.. Я ніколи не зайду того широко, гомеричного сміху на залі! Люди реготали, як то кажуть «до упаду!.. А які були овациі після моєго закінчення! Я незвичайно зразділа, зрадила саме тому, що ця колись не культурна, а тепер, мало-культура селянська маса стала розуміти мистецтво, хоча й примітивне, але мистецтво.

Наш спектакль пройшов незовсім добре: Савка недочув слова на сцені, супільською кричить, щоб він сміявся, той не чує, стоять тихо. Тоді супільською кричить: — «три рази: ха-ха-ха!.. I актор, не думаючи, каже до партнера: — «три рази ха-ха-ха!.. Глядачі зрозуміли це і увесь зал вибухнув сміхом... На тім і скінчилось.

Мілашіна Тетяна.

З життя філій і Гуртків УНО

ЗВІТ ДІЯЛЬНОСТИ ГУРТКА УНО В АУЕРБАХУ

Останній звіт діяльності нашого Гуртка був поданий 21. XII. 1943 р. Попереднього року Гурток числив 20 членів, тепер лише — 13, бо деякі з наших членів виїхали на рідні землі, другі перестали бути чинними членами і з наказу урядових чинників були виключені зі складу Гуртка.

За відчітний час Гурток відбув 10 зходин, де були зачитані Обіжники Головної Управи УНО, обговорені та продискутовані. Відсвятковано за цей час п'ять національних свят, де були зачитані надіслані нам Культурно-Освітнім відділом УНО реферати, власними силами різні декламації, співи та інші.

Кореспондентував Гурток переважно з Головною Управою УНО та його кінічним відділом. Таких листувань було виконано 49-ть.

Каса нашого Гуртка у звітний час висосла 240 РМ., які й переслано до Головної Управи. Гроші ті були призначені на оплату членських внесків наших членів та пожертв на Національний Фонд.

Прорід Гуртка складає подяку Голові Управи за надіслані матеріали для нашої роботи та й вчасне та постійне керування нашою діяльністю. І просить й на слідуючий рік помагати йому в його праці.

СВЯТО СПІЛЬНОЇ ВЕЧЕРІ В ГУРТКУ УНО В КОЗЕЛІ

Гурток УНО в Козелю влаштував спільну вечірку дія 6-го січня 1944 р. в місцевості Лянглібен в помешканні члена відділу, п. Михайла Голича. Перед вечерею панотець Андрій Дутко відслужив в тому самому селі Службу Божу при числій участі українців з Галичини та Східної України. Після того, що причинилися до спільної вечірки зійшлися в гостиннім домі свого земляка. Та на жаль, усіх бажаючих не можна було примістити, бо на спільному заході не дістало дозволу від поліції.

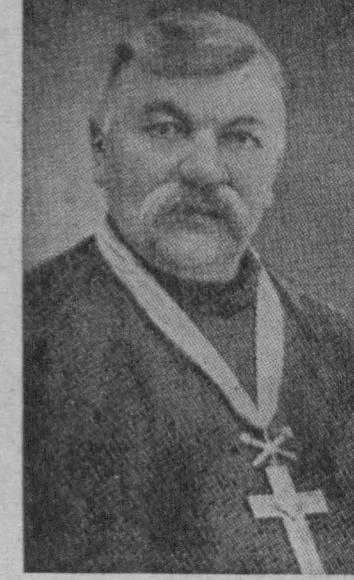
Свято відкрив о год. 8-ї секунд гуртка УНО, Павло Стефанів, пригадуючи присутнім давні часи, коли ми були на своїй рідній землі, засідали до спільного стола зі своїми родинами. Сьогоднідалеко від своїх родин, ми додержуємо свято

традиції та, бодай в душі та в серді своїм, святкуємо її спільно з всіма даліками і близькими своїми рідними та друзями. Не сумуймо в цей радісний день Різдва Христова, а вірмо, що наступне свято будемо вже всі разом, за одним столом святкувати.

Після того п. Стефанів розпочав спільну вечірку молитвою, після якої залунала радісна, «Нова» радість стала... Присутні хоча й в тісноті були вдоволені, складаючи один одному побажання. А господареві та панотеців, на пропозицію п. Стефаніва, всі присутні склали сердечну подяку та побажали їм многа літа. В час вечеїрки була також переведена збирка на користь полонених братів наших і зібрано було 74.24 РМ.

НАШІ ВТРАТИ...

Дія 26. січня ц. р., спочив у Бозі, проживши 70 років, настоятель української парохії при Варшавській Митрополії, Архієпископ **Павло Пашевський**, колишній протопресвітер Армії та Флоту УНР.

Арх. «УВ»

Урочистий похорон при числій участі високого духовенства м. Варшави на чолі з Митрополітом Діонісієм, Комбантів Армії УНР та іншими представниками інших українських організацій м. Варшави та і поза Варшавою відбувся на міськім кладовищі. В. Й. П!

Гурток УНО в Піссігтофен повідомляє, що дія 20.

МАРКО БЕЗРУЧКО
генерального штабу генерал-хорунжий

Ще одна свіжа могила, що одна не віджалована втрата в наших рядах.

10. лютого 1944 року, після тяжкої затяжної хвороби, помер у Варшаві так добре знаний всьому нащому воїнству обоз українських армій — УГА й УНР, командир славної 6-ї Січової стрілецької дивізії генерал-хорунжий Марко Безручко.

Арх. «УВ»

Невимовний жаль обгорнув нас воїків при цій сумній вітці. Втіфали то би одного з найвидатніших наших бойових командирів, що своєю особистою хоробрістю і завдяки відатним керуванням в боях, здобув собі й своїй дивізії так голосну славу.

Скоромний в особистому життю, вимагальний, часами суворий на службі, але завжди справедливий і турботливий до підлеглих, — він здобув собі заслужену любов і повагу всієї дивізії, яка його богоугорила й славу про цього рознесла по цілій нашій армії.

З невісті можна сказати, що не було в армії воїка, який би не зінав генерала Безручука та його чинів бойових.

Народився покійний генерал 31. жовтня 1883 року на Запоріжжі. За-

галальну освіту побрав в учительський семінарій, яку скінчив у 1905 році. Науку військову здобув в Одеській старшинській школі, з якої вийшов у ранзі хорунжого до 106-го пішого Уфімського полку, що стаціонував у Вільні. Вищу військову освіту здобув в Академії Генерального Штабу в Петербурзі, яку скінчив у 1914 році й повернувся до свого полку, з яким і вийшов на першу світову війну. Вскорі його перенесено до штабу 30 армійського корпусу на становище по генеральному штабу. В складі цього корпусу він і закінчив війну на Румунському фронті.

До війська українського вступив у році 1918, де йому повірено відповідальнє становище начальника пер-

сонального відділу Українського Генерального Штабу.

Від 25. березня 1919 року є він начальником штабу Корпусу Січових Стрільців, з якими бере участь в боях з большевиками до 7. грудня, коли зостає інтернований поляками в Луцьку.

1. січня 1920 року Головний Отаман Симон Петлюра викликає його до місця свого посту, й доручає йому формування 6-ї дивізії. Завдання це генерал Безручко виконав. Виконуючи оперативне завдання, відбуває генерал Безручко славний марш на Київ. Це ж бо його, тоді що полковника, вітав так ентузіастично наше прастиарії Київ, коли він, як переможець по розгромі большевиків, на чолі своєї славної дивізії вступає тріумфально до столиці України!

В часі відходу від Києва, що зачався 6. червня 1920 року, генерал Безручко не раз міряється силами в арієргардних боях з насідаючими большевицькими частинами, яким задав значні втрати (як от під Ігнатополем та на річці Уборть) без втрат у своїй дивізії.

Другою близькою перемогою генерала Безручука над ворогом була перемога над совітською боєвою кінною групою Бульонного під Замостям. Це ж він, генерал Марко Безручко, розбив хижаків полчища Бульонного під Замостям.

13 листопада 1920 року закінчив покійний генерал свою бойову працю й разом з військом українським перейшов на еміграцію, де був інтернований спочатку в Олександрові-Куявськім і пізніше в Щипорні, біля Каліша, повнечи становище командира групи війська, інтернованої тут.

В році 1921 покликав Головний Отаман Симон Петлюра генерала Безручука на пост військового міністра, де він так же саме добре справився з завданнями, як і на пості було.

В 1924 році, коли поляки розпочали остаточну ліквідацію тaborів інтернованих, покійна покійний генерал Безручко, бере уде у громадському житті української політичної еміграції в Варшаві, де повинні певні становища: голови головної ревізійної комісії Українського Центрального Комітету в Польщі та голови Українського Військо-Історичного Товариства.

Спів їх спокійно, дорогий генерале й друге: Ти добре прислухався матері-Вкраїні та її військові. Вони Тебе не забудуть, вони пам'ять славну про Тебе передадуть історії, а Кельн, Аахен, Шпайєр, Трір) голосять у справі відправи Богослужби, як рівноч в всіх інших релігійно-церковних справах до своєї Душпастирської Станції на адресу:

*
Управа гуртка в Гайнівці окр. Білоцерківського повіту сповіщає про смерть члена **Марущака Іллі**. Покійний, син Степана і Ярини народився 20. липня 1896 р. в м. Мурованих-Курилівцях на Поділлі. Скінчив там же 3-х класову народну школу. Служив в рос. армії, з революцією переходить на службу до української армії, в останні до 3-ї залишеної дивізії ген. Удовиченка, в складі якої переходить на інтернацію. В лагері Каліша працює при постачанні яко урядовець. В 1923 р. відправляється на роботу до Гайнівки на хемічну фабрику, де й працює увесь час. При важкій праці стає йому немоща. По операції вмер 13. січня 1944 р., осиротивши жінку й сина. В. І. П.!

Провід гуртка в Нінгагені отримав з краю сумного листа про смерть члена проводу, бувшого секретаря, Матвія **Сорочана**. Покійний родився в с. Ремезівці, пов. Золочів 8. листо-

ЗАГАДКА:

Я знаю одного громадянина, що за все своє життя ось ким бував: столяром, швеєм, ціліюром, слюсарем, старцем, ченцем, маляром, дверником, катом, суддею, фотографом, старшином, матросом, козаком, попом; потім увесь народ одноголосно настановив його своїм королем. Покорюював він років зори й помер. Але незабаром він... воскрес.

Дивується?.. Ні, я вам кажу правду, бо сам на власні очі бачив, як він після королювання розносив газети, знову був майстром, що го-динники ладить і директором банку, потім вчителем, сторожем, музикою, відомим письменником, співцем, ну... й на останку вступив до ватажки розбійників. Багацько людей повбивав і його вбили, але в дійсності він помер своєю смертю на власній постели...

Я певен, що багацько з вас чуває про цього громадянина. Навіть дехто може вже й бачив його на власні очі?.. То скажіть-же, хто він?

Паду 1944 року і загинув від кулі злочинців одночасно зо своїми чотирма товаришами. Похорон відбувся на Новий Рік.

Пробід Гуртка, як рівноч усі члени, висловлюють свій щирій жаль з приводу загибелі свого коханого члена. За час своєї праці покійний вів багато старань та праці для організації хору в гуртку, яким й керував. Від'єзжаючи покійний наче передував, що не повернеться до нас, тоді він сказав нам:

— «Зоставайтесь в Богом, мої друзі, і пам'ятайте, що ви на чужині і по вас та ваші поведінці оцінюють чужинці наш Український Нарід. Тому будьте завжди гідні свого імені та не заплямте свого прапора, якого несеете в своєму серці для добра своєї Батьківщини і свого народу. Сміливо йдіть простою дорогою, яку нам призначив Бог, нею бо ми й дійдемо свого. Слава Україні!

Управа гуртка в Гайнівці окр. Білоцерківського повіту сповіщає про смерть члена **Марущака Іллі**. Покійний, син Степана і Ярини народився 20. липня 1896 р. в м. Мурованих-Курилівцях на Поділлі. Скінчив там же 3-х класову народну школу. Служив в рос. армії, з революцією переходить на службу до української армії, в останні до 3-ї залишеної дивізії ген. Удовиченка, в складі якої переходить на інтернацію. В лагері Каліша працює при постачанні яко урядовець. В 1923 р. відправляється на роботу до Гайнівки на хемічну фабрику, де й працює увесь час. При важкій праці стає йому немоща. По операції вмер 13. січня 1944 р., осиротивши жінку й сина. В. І. П.!

Провід гуртка в Нінгагені отримав з краю сумного листа про смерть члена проводу, бувшого секретаря, Матвія **Сорочана**. Покійний родився в с. Ремезівці, пов. Золочів 8. листо-

проваль, що дряпається по стрімких скелях за гніздами орлів, що засіджає супів величністю його сильних крил, що вперто противиться батьковій волі й кулаком, що в своїй гордості вибирає радше самоту, холод та товариство глухого лідівічаря, ніж сліпій послух і пелюбче подружжя, в гордій розпушці палить свое власне обітниці.

Тяжко розлучити з Гатаєром цю глибоку, чулу душу, що всію силу своєго беста віддає любові до людини, яка зневажає й. Та й любов ця горда, вперта, не дає виразитися словам признання, диктує країце мовзане терпіння, ніж цасти в покорі (Шкода тільки, що цей можуть ти сирої, неспілкованої фальшом людини, та сітка добре павіанізмів конфліктів, мусить кінчатися по фільмових законах — «гепі енд»-ом).

Роля «Гаєрваллі» тяжка, вимагає в найкращого артиста максимум напруження його драматичних сил та сумлінної праці. Та найважніше — роль ця вимагає **типа!**

Типа, що не відівається на тлі тирольського побуту, мов заблоканий турист, що зливається з чудовим, грізною атмосферою Альп.

Типа надзвичайної індивідуальності, а не розрахованої фільмової шаблонів Типа Гайдемарі Гатаєр!

В піменському сучасному фільмі нема подібного його діяльника.

Гатаєр — це артистка переконливої природності, надзвичайно інтелігентного виразу, з пориваючою силою стиманої гри. Вистарчить самого фільму «Гаєрваллі» для прикладу широкі склади й театральних і фільмових можливостей.

Вона не належить до раптово схопливих на фільмовому обрії — дівчат

Foto «Atlantic»

прихованій неспокій, порив. Добра модуляція голосу, вміння вжитися в найменш руках, надає життя й безпосередньому віливові. Ця артистка надзвичайно індивідуальної захоплює особливо найтижчими середником драматичної творчості — міміко. В своїх трьох добрих ролях (Гаєрваллі, Іх клаге ан, Дер гресс шаттен) дала вона чи не найбільше дослідження фільмової мімікої свого типу.

Особливою силою й оригінальністю вражає гра її очей. Гра, що не потребує слів, ні то музики. Часом за-

ється, що вона примушує навіть свої зінні поширятися й меншати.

Та мимо всіх її широких та оригінальних засобів, Гатаєр це артистка геройної трагіки. Вона не належить до «артистів на всі ролі». Розуміється інтелігентна гра Її в легких, поверхових фільмах не гірша інших пересічних артистів, та на такому тлі розгублюється, могутністю її оригінального таланту.

І розуміється, по старому звичаю попада вона якраз в ролі, що не тільки не дають можливості три, а як навмисно напружають її сили для вироблення шаблону, поверхового й зайвого. В неї правда багаті засоби гри, творення різних постатьей не напружають її сил, але поле Ї творчості — геройна трагіка, не комедія. Постаті безбарвні, поверхові виходять в неї чужко, непріоритетно, часом майже гротеско. Як на-тість трагічні її постаті закреслені з такою силою й розмахом, з такою живістю, що їх тяжко відрівнати від Ї імені. Постаті Гатаєр — це не незафіковані враження для глядача, а наче різблена плястика.

Тому й рідко хто пригадує собі, що вона грала крім «Гаєрваллі», «Іх клаге ан», в «Пісні пусті» та «Великій тіні» ще і в таких фільмах як «Айн гашер Керль», «Айне Нахт ін Венедіг», та в «Ман реде мір піхт фон Лібє».

Якби фільмові режисери й продуценти дійшли колись до переконання, що продукувати потрібно й добре фільми, не грали Гатаєр в комедіях, а для неї самі писалися сценарії.

Та покищо фільмом заробляються гроші, а добре фільми вимагають доброго публіки. — Г. Зайкан.

Фотографії, Автомобіль, Креслення, Коропове Господарство, Консервації та Перероблення Садовини й Години, Економічно-Кооперативного Відділу, Бухгалтерії, чужих мов і т. д. продовжується без обмеження реченьця.

Проспект висилается безкоштовно. Записання надсилається на адресу: *Ukrainisches Technisch-Wirtschaftliches Institut, Podiebrad. Protektorat Böhmen und Mähren.*

ПОВІДОМЛЕННЯ ЗАКОРДОННОГО КОМИТЕТА УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ЖЕНЕВІ

I.

Останнім часом Закордонний Комітет Українського Червоного Хреста в Женеві почав знову одержувати різкі численні прохання дотично розшуку крев